

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»**

БРАТКО МАРІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 377.091.12:005.336.5 (043.3)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ
ПІДГОТОВКОЮ ФАХІВЦІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КОЛЕДЖУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

13.00.06 – теорія і методика управління освітою

(011 – освітні, педагогічні науки)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Хоружа Людмила Леонідівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
кафедра теорії та історії педагогіки, завідувач.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України
Сисоєва Світлана Олександрівна,
Відділення загальної педагогіки та
філософії освіти НАПН України,
академік-секретар;

доктор педагогічних наук, професор
Галус Олександр Мар'янович,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
проректор з наукової роботи;

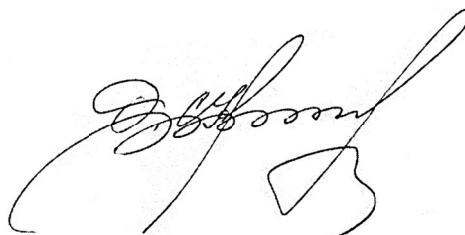
доктор педагогічних наук, професор
Матвієнко Олена Валеріївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
кафедра педагогіки та методики початкового
навчання, професор.

Захист відбудеться 17 січня 2019 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.455.03 у Державному вищому навчальному закладі «Університет менеджменту освіти» НАПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-А, корпус 3, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України (04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д) та на сайті: umo.edu.ua.

Автореферат розісланий « 17 » грудня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Снісаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Соціально-економічні трансформації в Україні, зорієнтованість процесів розбудови держави на європейський та світовий вектори, зумовлюють реформи у системі освіти, а, відтак, потребують якісно нових підходів до управління усіма її складовими. Особливої уваги потребує післяшкільна освіта, на яку покладено завдання продукування якісного людського капіталу, вивищення інтелектуального та культурного рівня суспільства. Нові вимоги до якості фахівців актуалізують перегляд підходів до управління професійною підготовкою. Насамперед, сьогодні є актуальною проблема модернізації та забезпечення якості підготовки молодших спеціалістів у коледжах відповідно до вимог ринку праці та роботодавців. Нині коледжі займають своєрідне «проміжне» положення між загальноосвітньою школою та університетом; прагматично-практичною професійною й академічною вищою освітою. Відповідно до Законів України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.) коледжі втрачають статус закладів вищої освіти. Саме тому перед коледжами постало завдання знайти власне місце в оновлюваній системі неперервної професійної освіти, враховуючи особливості їхньої діяльності, яка забезпечує масову, доступну, практико зорієнтовану освіту, спрямовану на задоволення потреб ринку праці. І в цьому проявляється її суспільно-економічна та особистісна цінність.

Аналіз різних моделей функціонування коледжів у системі вищої освіти довів, що ефективність та результативність їхньої діяльності підвищується, якщо вона здійснюється у партнерстві із іншими закладами вищої освіти, зокрема, в університетських комплексах. Ці комплекси завдяки концентрації наукових, освітніх, матеріальних ресурсів, розвинутій інфраструктурі, легше адаптуються до роботи в умовах ринкової економіки, здатні реалізовувати класичну і прикладну складову вищої освіти, забезпечувати процес безперервної підготовки інноваційних кадрів, синтезуючи різні рівні та форми освіти за рахунок входження до їхньої структури навчально-наукових, наукових та допоміжних підрозділів, які забезпечують підготовку спеціалістів за різними освітньо-кваліфікаційними програмами та рівнями. До таких комплексів в якості окремої складової часто входять і коледжі, які можна узагальнено назвати – університетські коледжі. Університетський комплекс – це особливе освітнє середовище, яке забезпечує умови для формування різносторонньої, соціально-активної, самостійної, творчої, компетентної особистості професіонала.

Активізація наукового пошуку щодо ефективних чинників вивищення якості освіти актуалізувала увагу до феномену освітнього середовища, яке є одним із найефективніших чинників розвитку особистості, та реалізації середовищного підходу в освіті. Його запровадження уможливило оптимізацію середовища, в якому відбувається навчання, з метою оптимального задоволення освітніх потреб здобувачів освіти, створення необхідного контенту для реалізації місії освітнього закладу. Встановлено, що освітнє середовище закладу освіти як багаторівнева система умов, чинників, ресурсів, можливостей для освіти, стає дієвим фактором впливу на професійну підготовку майбутнього фахівця. Професійна підготовка у закладі вищої освіти значною мірою детермінується якістю освітнього середовища, в якому вона реалізується. У цьому контексті, з метою забезпечення кожного здобувача освіти найбільш сприятливими умовами для професійної освіти,

саморозвитку та самореалізації, актуалізується наукова проблема управління професійною підготовкою майбутніх фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу на засадах середовищного підходу.

Обґрунтування системи управління професійною підготовкою майбутніх фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу на засадах середовищного підходу регламентується сучасними вимогами щодо результатів діяльності освітніх інститутів, які закладені у програмних документах нашої держави – «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів» (2009 р.), «Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року» (2013 р.); «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.), Національній доповіді «Цілі сталого розвитку. Україна» (2017 р.); нормативно-правовому підґрунті організації діяльності освітньої сфери – законах України «Про вищу освіту» (2014 р.); «Про освіту» (2017 р.), постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011 р.), «Про затвердження переліку галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015 р.), «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення» (2016 р.); законодавчою базою функціонування університетських комплексів в Україні – «Положенням про навчальний та навчально-науково-виробничий комплекси» (1994 р.) та базовими ідеями проектів законів України «Про професійну освіту» та «Про фахову передвищу освіту».

Розробка теоретичних і методичних засад управління професійною підготовкою майбутніх фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу опирається на концептуальні ідеї щодо підготовки майбутніх фахівців, які презентовані у «Декларації тисячоліття ООН» («United Nations Millennium Declaration»), 2000 р., всесвітніх доповідях ЮНЕСКО (UNESCO) – «До суспільства знань» («Towards knowledge societies»), 2005 р.; «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» («Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development»), 2009 р.; «Переосмислюючи освіту: Освіта як всезагальне благо?» («Rethinking Education: Towards a global common good?»), 2015 р.; Болонській декларації (The Bologna Declaration), 1999 р.; Рекомендаціях Комісії Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання упродовж життя (Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning), 2018 р.

Відповідно до нової стратегії підготовки майбутніх фахівців у коледжах відбувається переосмислення її мети, завдань, змісту, форм і методів. У цьому контексті важливо врахувати результати дослідження професійної підготовки фахівців у закладах післяшкільної освіти у доробках вітчизняних та зарубіжних учених. Зокрема, філософські аспекти проблеми представлені в роботах українських учених В. Андрущенка, В. Астахової, Л. Губерського, Д. Дзвінчука, С. Клепка, В. Кременя, О. Кукліна, В. Лугового, В. Лутая, О. Навроцького, В. Огнев'юка, В. Олійника. Теоретичні засади професійної підготовки фахівця в системі неперервної професійної освіти системно досліджують О. Галус, І. Драч, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, С. Сисоєва, Т. Сорочан, Л. Хоружа. У науковому полі близького зарубіжжя зазначеній проблемі присвячені наукові пошуки В. Аванесова, І. Алексєєвої, С. Батишева, А. Гусєйнова, К. Делокарова, Ф. Демідова,

В. Загвязінського, Д. Єфременко, В. Іноземцева, В. Кудіна, І. Москалева, О. Новікова, Е. Соломатіної, у тому числі, методологічні основи модернізації в сфері освіти обґрунтовують Б. Гершунський, А. Джуринський, В. Загвязінський, М. Розов та ін. Зазначені науковці розвивають ідеї ролі освіти в суспільстві знань, яке обґрунтовується зарубіжними ученими – Д. Беллом (D. Bell), У. Беком (U. Beck), П. Вайнгартом (P. Weingart), П. Друкером (P. F. Drucker), Р. Лейном (R. E. Lane), Ф. Махлупом (Fr. Machlup), Р. Райхом (R. V. Reich), П. Сенге (P. Senge), Ф. Хатчесон (Ph. Hutchinson), Т. Х'юсен (T. Husen) Н. Штером (N. Stehr) та конкретизують вимоги до професійної підготовки у закладі вищої освіти.

Системні дослідження університетської освіти, її системоутворювальної ролі у неперервній освіті, представлені у наукових працях українських учених В. Бакірова, Н. Денисової, О. Мещанінова, В. Огнев'юка, О. Романовського, Н. Терентьевої, Л. Хоружої. У контексті визначення ролі університетів в цивілізаційному поступі представляють інтерес ідеї зарубіжних учених – І. Борисова, В. Владімірова, Т. Веблена (Th. Veblen), М. Гусаковського, П. Захарова, Г. Іцковіца (H. Etzkowitz), Е. Князева, С. Колліні (S. Collini), В. Ковалевського, Т. Маурера, Дж. Ньюмена (J. Newman), Н. Пішуліна, Д. Палфреймена (D. Palfreyman), Я. Пелікана (J. J. Pelikan), Т. Тейпера (T. Tarper), Д. Френка (D. J. Frank) та ін.

Окремі аспекти підготовки фахівців в умовах коледжів досліджують вітчизняні учені – К. Беркита, Д. Горобець, Н. Житник, Ю. Дещинський, Н. Когород, Н. Кононец, С. Кретович, В. Лозовецька, Л. Марцева, А. Смолюк, В. Стельмашенко, І. Угреньук, Л. Фесік, О. Чепка, С. Якубовська. Однак питання управління професійною підготовкою фахівців в умовах коледжу розкриті фрагментарно та недостатньо.

Для досягнення мети дослідження слушним є аналіз зарубіжного досвіду підготовки фахівців у коледжах. У цьому контексті представляють науковий інтерес англійські роботи, в яких представлені результати дослідження феномену ком'юніті (громадських) коледжів (community colleges) як складової вищої освіти США (Р. Бейкер (R. Baker), Т. Бейлі (Th. Bailey), Д. Белл (D. Bell), Д. Брег (D. Bragg), К. С. Грей (K. C. Gray), В. Н. Грубб (W. N. Grubb), Е. Дельбанко (A. Delbanko), С. Дженкінс (S. Jenkins), Дж. Джейкобс (J. Jacobs), К. Дж. Догерті (K. J. Dougherty), Р. Друрі (P. Drury), Дж. Евелін (J. Evelyn), К. Кросс (K. Cross), А. Коен (A. Cohen), А. Кук (A. Cook), М. Л. Сколник (M. L. Skolnik), К. Янг (K. M. Young), Л. Зверлінд (L. Zwerling)).

Обґрунтування теоретичних і методичних засад управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу спонукає до дослідження феномену освітнього середовища. Середовищний підхід в освіті є міждисциплінарним та передбачає врахування наукових напрацювань педагогів, психологів та соціологів, серед яких – А. Абуалраб (I. Abualrub), М. Басов, Р. Баркер (R. G. Barker), П. Блонський, У. Бронфенбреннер (U. Bronfenbrenner), Л. Виготський, Т. Воргер (T. Warger), Дж. Гібсон (J. J. Gibson), В. Глазичев, Дж. Д'юї (J. Dewey), Я. Корчак (J. Korczak), Ю. Мануйлов, У. Найссер (U. Neisser), Л. Новікова, В. Новиков, Т. Парсонс (T. Parsons), Дж. Салмі (J. Salmi), Б. Ф. Скіннер (B. F. Skinner), В. Слободчиков, П. Сорокін (P. Sorokin), С. Тарасов, Б. Фрейзер (B. Fraser), М. Хейдметс, А. Хуторський, С. Шацький). Шляхи реалізації окремих освітніх та педагогічних завдань опосередковано, через освітнє середовище, презентовані у роботах Ю. Ананьїної, О. Артюхіної,

Г. Беляєва, В. Бикова, Є. Васильєвої, Н. Гонтаровської, О. Горчакової, С. Дерябо, В. Дрофи, В. Желанової, Е. Зеєра, В. Козирєва, С. Коровіна, З. Курлянд, П. Лернера, О. Лінник, Т. Лошакової, В. Мастерової, О. Матвієнко, Т. Менг, І. Мешкової, О. Мондонен, В. Новікова, В. Панова, Г. Полякової, К. Приходченко, Л. Редько, А. Росстального, В. Рубцова, О. Сахно, Н. Селиванової, О. Ярошинської, В. Ясвіна. Методологія середовищного підходу в педагогіці розробляється Ю. Мануйловим, В. Серіковим, С. Сергєєвим.

Науковому осмисленню проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу сприяють дослідження українських вчених у галузі управління в сфері освіти. Результати дослідження різних аспектів управління педагогічними системами представлені в роботах Є. Березняка, В. Береки, В. Бондаря, Л. Ващенко, Л. Даниленко, М. Дарманського, Д. Дзвінчука, Г. Дмитренка, Г. Єльникової, І. Жерносека, Л. Карамушки, В. Крижка, В. Кременя, В. Лугового, Т. Лукіної, О. Мармази, В. Маслова, В. Олійника, Є. Павлютенкова, В. Пікельної, Т. Сорочан, Є. Хрикова та ін. У полі зору науковців – актуальні питання управління: вищою освітою (Т. Борова, О. Галус, В. Гладкова, І. Драч, С. Калашнікова, А. Кучерявий, Я. Малихіна, А. Прокопенко, Л. Петриченко, В. Степашко, О. Слюсаренко, А. Харківська.); післядипломною освітою (Н. Клокар, З. Рябова.); професійно-технічним закладом (Л. Сергєєва); загальноосвітнім навчальним закладом (О. Боднар, Л. Калініна, В. Приходько, Г. Тимошко.); освітою на рівні регіону та системи освіти України в цілому (О. Касьянова, С. Ніколаєнко, О. Пастовенський), застосування методів кваліметрії в управлінні навчально-виховним процесом (В. Камишин).

Аналіз джерельної бази дослідження дозволяє зробити висновок, що активне реформування сфери освіти в Україні актуалізувало низку методологічних та управлінських проблем, зумовило пошук способів забезпечення якісної професійної підготовки фахівців у системі неперервної професійної освіти. Їхнє розв'язання пов'язане із вдосконаленням законодавчо-правового поля функціонування сфери освіти; пошуком ефективних технологій управління освітніми процесами на всіх рівнях, у тому числі, конкретного закладу освіти; впровадження в освітню практику інноваційних стратегій управління; створенням сучасних освітніх систем та їхнього моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти на партнерських засадах; формуванням управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно, у тому числі в кризових ситуаціях, приймати управлінські рішення в будь-яких сферах діяльності, ефективно використовувати наявні ресурси. Саме від управління, його інтегративної здатності генерувати, спонукати, стимулювати, організувати та імплементувати в практику передові наукові ідеї та концепції залежить успішність професійної підготовки фахівців в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Незважаючи на значний інтерес дослідників до різних аспектів професійної підготовки фахівців та значущість отриманих результатів, можна стверджувати, що теоретичні та методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу не стали предметом цілісного наукового дослідження. Зокрема, потребує подальших наукових досліджень феномен освітнього середовища закладу вищої освіти, середовищного підходу в освіті як технології опосередкованого управління професійною підготовкою

фахівців. Актуалізація предметного поля дослідження також підсилюється виявленими суперечностями між:

- суспільними вимогами до якості вищої освіти, зокрема, що надається коледжами, та її актуальним станом;
- пошуком нових моделей управління неперервною професійною підготовкою та відсутністю теоретичного і методичного супроводу цього процесу;
- необхідністю ефективного використання ресурсів освітнього середовища закладу вищої освіти для забезпечення результатів професійної підготовки та методами управління цим процесом;
- потребою у підвищенні ефективності управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу та відсутністю розробки його теоретичних і методичних засад.

Необхідність розв'язання зазначених суперечностей, відсутність цілісного вирішення проблеми ефективного управління професійною підготовкою фахівців в університетському коледжі на засадах середовищного підходу зумовили вибір теми дослідження: **«Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу».**

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідницької роботи Київського університету імені Бориса Грінченка «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти» (державний реєстраційний № 0110U006274) на 2011–2015 р. р. та наукової теми кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний № 0116U003295) на 2015–2020 р. р.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №1 від 23 січня 2012 року) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 31 січня 2012 року).

Об'єкт дослідження – управління професійною підготовкою фахівців в умовах коледжу.

Предмет дослідження – система управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

Мета дослідження: на основі цілісного наукового аналізу проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу розробити теоретичні і методичні засади системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання:**

1. Вивчити ступінь дослідженості проблеми у вітчизняній педагогічній теорії та практиці.
2. Проаналізувати базові поняття та обґрунтувати методологію дослідження.
3. Визначити роль і місце коледжів у системі неперервної професійної підготовки фахівців в Україні та закордоном.
4. Дослідити теоретико-методологічний та праксеологічний потенціал середовищного підходу щодо управління професійною підготовкою фахівців.

5. Обґрунтувати та розробити систему управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

6. Визначити методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

7. Розробити діагностичний інструментарій для оцінки ефективності системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

8. Здійснити експериментальну перевірку розробленої системи управління професійною підготовкою фахівців в університетському коледжі на засадах середовищного підходу.

Міждисциплінарний характер проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу та визначена теоретико-методологічна основа дослідження дозволяє обґрунтувати **концепцію дослідження** на різних рівнях – *методологічному, теоретичному та практичному*.

Провідна ідея концепції дослідження базується на твердженні, що проблема управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу є міждисциплінарною, оскільки відображає багатофункціональний, інтегрований тип діяльності, спрямований на модифікацію компонентів освітнього середовища закладу вищої освіти задля досягнення поставлених освітніх цілей щодо професійної підготовки фахівців. Управлінські впливи у цьому контексті базуються на логіці середовищного підходу, комплексному аналізі умов, ресурсів, можливостей освітнього закладу щодо здійснення освітньої діяльності; отримання максимальної ефективності від їхнього залучення для особистісного та професійного розвитку суб'єктів освіти.

В основу *методології* дослідження покладено положення теорії пізнання, загальнотеоретичні та методологічні положення філософії про єдність свідомості і діяльності, теорії і практики; неперервності змін і розвитку буття; людину як суб'єкт діяльності; середовище як детермінанту поведінки особистості. *Методологічний концепт* концепції дослідження включає дескриптивний, прескриптивний, ретроспективний аналіз теоретичних положень дослідження, який має наскрізний характер на всіх етапах дослідження. Ґрунтується на теоріях та концепціях, які об'єктивізують процеси розвитку професійної освіти та управління нею – теорії людського капіталу, теорії менеджменту знань, концепції неперервної освіти як складної освітньої стратегії на засадах цілісності, випередження, наступності. Відбиває взаємозв'язок та взаємодію загальнонаукових гносеологічних принципів об'єктивності, історизму, детермінізму та системного, синергетичного, аксіологічного, соціокультурного, антропологічного, особистісного, компетентнісного, середовищного методологічних підходів. А саме: системний – орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта дослідження – професійної підготовки фахівців у коледжі в умовах університетського комплексу, виявленню механізмів і зв'язків, які забезпечують цю цілісність та зведення результатів дослідження у єдину теоретичну картину; уможливорює розгляд освітнього середовища університетського коледжу як відкритої, динамічної системи у єдності компонентної структури, що зорієнтована на реалізацію визначених освітніх цілей; синергетичний – забезпечує можливість вирішення наукової проблеми з позицій міждисциплінарності; дозволяє сприймати освітнє середовище університетського коледжу, професійну підготовку фахівців як складні системи з елементами

спонтанності, здатністю до самоуправління та самоорганізації, які, водночас, піддаються зовнішньому впливу – управлінню; аксіологічний – допомагає осмислити професійну підготовку фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу як соціальну цінність, що впливає на визначення функцій освітнього середовища закладу освіти, вибір ціннісно зорієнтованих моделей управління, суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу; соціокультурний – спрямовує дослідження середовища університетського коледжу як відкритої соціальної системи, що залучена в процеси обміну та взаємодії з зовнішнім середовищем – системою вищого порядку, певним соціумом з відповідною культурою та обрати адекватні управлінські впливи; антропологічний – актуалізує дослідження взаємодії особистості та освітнього середовища університетського коледжу з урахуванням результатів дослідження широкого спектру наук про людину – педагогіки, психології, філософії, соціології, історії, управління; особистісний – зорієнтовує процес дослідження та упровадження його результатів у практику на врахування факту, що кінцевою метою освіти, в тому числі і вищої професійної, є особистість; компетентісний – дозволяє обґрунтувати сутнісні риси та характеристики освітнього середовища університетського коледжу, які б максимально сприяли виконанню його цільових функцій, що пов'язані з забезпеченням максимального варіативного вибору освітніх ресурсів та можливостей для особистості задля ефективної підготовки майбутнього фахівця; середовищний – дозволяє обґрунтувати цілісну систему управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу у єдності структурних компонентів та функціональних зв'язків, передбачає управління процесом формування та розвитку особистості за посередництвом спеціально організованого освітнього середовища.

Теоретична основа дослідження та теоретичний концепт концепції дослідження визначає систему вихідних параметрів, дефініцій, оцінок, без яких неможливе розуміння сутності явища, що вивчається, його функцій та властивостей, і містить розробку, наукове обґрунтування системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу на основі теоретичного аналізу джерельної бази з проблеми дослідження. *Теоретичну основу дослідження становлять:* парадигми розвитку професійної освіти в умовах суспільства знань; концептуальні ідеї філософії управління; ідеї системності та багаторівневості наукового знання (Р. Акофф (R. L. Ackoff), В. Андрущенко, Т. Атгей (T. Athey), В. Афанасьєв, К. Л. Берталанфі (K. L. Bertalanffy), А. Берг, І. Блауберг, С. Гончаренко, Е. Юдін) та його синергетичності (Н. Батечко, І. Пригожин, Г. Хакен, В. Лутай); філософські, соціологічні теорії щодо трансформації освітніх систем, їхній вплив на розвиток людини й суспільства (В. Андрущенко, Д. Белл (D. Bell), У. Бек (U. Beck), М. Вебер (M. Weber), Л. Губерський, П. Друкер (P. F. Drucker), Е. Дюркгейм (E. Durkheim), О. Конт (A. Comte), В. Кремень, К. Мангейм (Мангайм) (K. Mannheim), В. Огнев'юк, В. Олійник, Н. Дж. Смелзер (N. J. Smelser), П. Сорокін (P. Sorokin), Е. Тоффлер (A. Toffler), Л. Уорд (L. F. Ward); наукові положення неперервної освіти (О. Галус, С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєва); ідеї моделей університетської освіти (М. Гусаковський, С. Колліні (S. Collini), О. Мещанінов, Дж. Ньюмен (J. Newman), В. Огнев'юк, Я. Пелікан (J. J. Pelikan), О. Романовський, Л. Хоружа), місця і ролі коледжів у системі освіти (Е. Дельбанко (A. Delbanko), К. Дж. Догерті

(К. J. Dougherty), А. Похресник, В. Стельмашенко); теоретичні положення середовищного підходу (А. Абуалраб (I. Abualrub), У. Бронфенбреннер (U. Bronfenbrenner), Л. Виготський, Дж. Гібсон (J. J. Gibson), В. Глазичев, Дж. Д'юї (J. Dewey), Я. Корчак (J. Korczak), Ю. Мануйлов, В. Новиков, Т. Парсонс (T. Parsons), С. Сергєєв, Б. Ф. Скіннер (B. F. Skinner), В. Слободчиков, Б. Фрейзер (B. Fraser), С. Шацький, В. Ясвін); наукові ідеї щодо методології та загальної теорії управління (В. Афанасьєв, В. Кнорринг, Ф. Тейлор, А. Файоль, М. Фоллет, Ф. Хедоурі,); теорії управління освітніми системами різних рівнів (Ю. Бабанський, В. Бондар, Л. Ващенко, О. Галус, Л. Даниленко, Ю. Конаржевський, В. Маслов, Д. Новіков, В. Пікельна, В. Олійник, Є. Хриков ін.); моделювання соціально-педагогічних систем (В. Биков, С. Гончаренко, В. Загв'язінський, В. Пікельна, Л. Хоружа, С. Яблочников); наукових підходів до діагностики освітнього середовища (Л. Ващенко, О. Васильєва, М. Горшеніна, С. Дерябо, Г. Єльнікова, М. Лукьянова, О. Ляшенко, Н. Островерхова, С. Рибінська, Н. Саяпіна, В. Сухінін, В. Ясвін), а також нормативно-правова база розвитку вищої освіти в Україні.

Практичний концепт передбачає визначення методичних засад управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, проектування і перевірку ефективності моделі як аналогу системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, розробку діагностичного інструментарію, проведення комплексної експертизи освітнього середовища університетського коледжу за розробленими параметрами та із залученням відповідного діагностичного інструментарію.

Для вирішення поставлених завдань на різних етапах наукового пошуку використано комплекс **методів дослідження**, а саме: *теоретичних* – структурно-функціональний, історико-компаративістський (порівняльно-зіставний), наративний, міждисциплінарний аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури, дисертаційних праць з метою з'ясування стану досліджуваної проблеми; систематизація, синтез, зіставлення, узагальнення, моделювання, прогнозування, що дає змогу розкрити сутність проблеми, сформулювати понятійно-термінологічний апарат, з'ясувати сутність середовищного підходу в освіті; обґрунтувати теоретичні і методичні засади та розробити систему управління професійною підготовкою фахівців в університетському коледжі; метод наукової екстраполяції, який сприяв виявленню можливостей використання конструктивного американського досвіду підготовки фахівців в ком'юніті коледжах в практиці діяльності коледжів в Україні; *емпіричних* – діагностичні (психолого-педагогічне спостереження, бесіди, тестування, анкетування, інтерв'ю); педагогічний експеримент з якісним аналізом результатів дослідження для перевірки ефективності системи управління професійною підготовкою фахівців в університетському коледжі; статистичні, математичні, кваліметричні, графічні методи для кількісного та якісного аналізу результатів дослідження, перевірки об'єктивності й валідності одержаних результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка упродовж 2011–2018 р. р. Щороку до експериментальної роботи було залучено 1300 студентів та 170 педагогічних працівників коледжу.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше визначено та обґрунтовано теоретичні та методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу як сукупність принципів, підходів, концепцій, методів та діагностичного інструментарію; змодельовано систему управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу в єдності структурних компонентів, із врахуванням системоутворювальної ролі освітнього середовища, функціональних зв'язків та управлінського інструментарію; уведено в науковий обіг нові англomовні джерела, що висвітлюють питання розвитку управління освітою в США, професійну підготовку в комм'юніті (громадських) коледжах США (community colleges USA), середовищного підходу у вищій освіті; виокремлено концептуальні засади середовищного підходу у вищій освіті; сформульовано зміст базових понять дослідження – «університетський коледж», «освітнє середовище університетського коледжу», «управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу»; теоретично обґрунтовано зміст поняття «управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу», що розглядається як багатофункціональний, інтегрований тип діяльності, спрямований на модифікацію компонентів освітнього середовища закладу вищої освіти задля досягнення поставлених освітніх цілей щодо професійної підготовки фахівців; визначено компонентну структуру (особистісний, аксіологічно-смысловий, інформаційно-змістовий, організаційно-діяльнісний, просторово-предметний компоненти) та функції (поліструктурна освітня у єдності освітньо-професійної, освітньо-соціалізаційної, освітньо-культурної; особистісно-розвивальна) освітнього середовища університетського коледжу та розроблено його типологію (інноваційно-професійне; формально-професійне; прагматично зорієнтоване; формально загальнокультурне освітнє середовище); визначено перспективні напрями імплементації у вітчизняну практику досвіду підготовки фахівців у комм'юніті (громадських) коледжах США (community colleges USA) (зорієнтованість на потреби місцевих громад; співпраця зі стейкхолдерами; доступність широкому загалу; гнучкість та мобільність програм підготовки; залученість до програм трансферу);

уточнено зміст поняття «освітнє середовище закладу вищої освіти»; функції освіти як соціального інституту, функції вищої освіти як складової системи неперервної професійної освіти; сутнісні риси професійної підготовки у коледжах; мету діяльності університетського коледжу; особливості системи вищої освіти США;

подальшого розвитку набули концептуальні ідеї щодо функціонування моделей неперервної професійної освіти у коледжах (в тому числі в умовах університетського (навчально-методичного науково-виробничого освітнього) комплексу); сучасні тренди управління в освіті; діагностичні методики оцінки стану освітнього середовища закладів вищої освіти.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленні діагностичного інструментарію для моніторингу та експертизи освітнього середовища університетського коледжу як чинника професійної підготовки фахівців. Фактичний матеріал і теоретичні висновки дисертаційної роботи, методичні рекомендації та діагностичний інструментарій для моніторингу стану

освітнього середовища закладу вищої освіти, зміст розроблених навчальних програми «Педагогічна неологія: Навички XXI ст. в освіті», «Педагогіка вищої школи: Моніторинг, педагогічне оцінювання та діагностика», «Педагогіка вищої школи: Проектування та управління освітнім середовищем», «Педагогіка вищої школи: Педагогічний менеджмент», «Моніторинг і педагогічне оцінювання в освіті», «Педагогічний менеджмент» для магістрів зі спеціальності 011 «Науки про освіту (Педагогіка вищої школи)» можуть бути використані керівниками закладів вищої та фахової передвищої освіти у практичній управлінській діяльності; викладачами закладів вищої освіти в освітньому процесі для розробки змісту освітніх програм, проведення занять з дисциплін психолого-педагогічного циклу, педагогічної практики; у системі післядипломної педагогічної освіти для підвищення кваліфікації керівників закладів освіти; магістрантами – під час підготовки індивідуальних науково-дослідницьких завдань, навчально-освітніх проектів.

Результати дисертаційного дослідження **упроваджено** в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка (Акт № 42-н, від 06.06.2018 р.); факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка (Акт № 2296-28 від 25.05.2018 р.); Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка (Довідка № 17 від 23.02.2016 р.); Бердичівського педагогічного коледжу Житомирської обласної ради (Довідка № 106 від 16.06.2016 р.); Дубенського коледжу Рівненського державного гуманітарного університету (Довідка № 67 від 25.02.2016 р.); Комунального вищого навчального закладу «Коломийський педагогічний коледж» (Довідка № 56 від 13.03.2016 р.).

Особистий внесок здобувача у: монографії «Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри» полягає в авторстві матеріалу «Концептуальні засади середовищного підходу у вищій освіті»; методичному посібнику «Моніторинг професійної діяльності вчителя: теорія і практика» здобувачу належать розроблення змісту пунктів 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1; праці «Компетенції викладача вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика (за результатами дослідження в Київському університеті імені Бориса Грінченка)» здійснено аналіз академічної компетентності викладача вищої школи.

Апробація результатів дослідження здійснювалась в Київському університеті імені Бориса Грінченка, його структурному підрозділі Університетському коледжі, Львівському національному університету імені Івана Франка, коледжах Київської, Львівської, Житомирської, Івано-Франківської області. Теоретичні положення та результати дослідження апробовані під час читання лекцій, керівництва магістерськими та кандидатськими роботами, здійснення управлінської діяльності.

Основні положення й результати дослідження оприлюднювались на науково-практичних конференціях різного рівня:

міжнародних – «Формування ціннісно-мотиваційного ставлення педагогів до проблеми збереження здоров'я» (м. Київ, 2008 р.), «Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів» (м. Київ, 2011 р.), «Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір» (м. Київ, 2012 р.), «Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства» (м. Київ, 2012 р.), «Проблеми емпіричних досліджень у психології» (м. Київ, 2013 р.), «Актуальні

проблеми здоров'язбереження в молодіжному середовищі XXI століття» (м. Київ, 2013 р.), «Соціалізація і ресоціалізації особистості в умовах сучасного суспільства» (м. Київ, 2014 р.), «Новое слово в науке и практике» (м. Санкт-Петербург, 2014 р.), «Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри» (м. Київ, 2015 р.), III Міжнародна науково-практична конференція до Міжнародного дня толерантності (м. Київ, 2015 р.), «Міжнародна співпраця державних і громадських організацій: досвід, реалії, перспективи» (м. Київ, 2015 р.), «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій» (м. Київ, 2016 р.), «Актуальні проблеми початкової освіти та інклюзивного навчання в світлі євроінтеграції» (м. Львів, 2016 р.), «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи (пам'яті професора Петра Столярчука)» (м. Львів, 2016 р.), «Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього» (м. Київ, 2017 р.), «Перспективні шляхи розвитку наукової думки» (м. Київ, 2018 р.);

всеукраїнських – «Індивідуалізація і фундаменталізація навчального процесу в умовах євроінтеграції» (м. Переяслав-Хмельницький, 2007 р.), «Професійна підготовка вчителів в умовах кредитно-модульної системи» (м. Київ, 2007 р.), «Моніторинг якості освіти: теорія і практика» (м. Київ, 2009 р.), «Професійна адаптація молодого вчителя в умовах змін ціннісної парадигми суспільства» (м. Київ, 2010 р.), «Освітологія-науковий напрям інтегрованого пізнання освіти» (м. Київ, 2010 р.), «Освіта крізь призму мікроісторії: заклади освіти, особистості, навчальна література, листування» (м. Київ, 2015 р.), «Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах» (м. Київ, 2015 р.), «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами» (м. Херсон, 2015 р.), «Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України» (м. Київ, 2016 р.), «Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці» (м. Кривий Ріг, 2017 р.), «Формування мовної особистості інформаційної доби» (м. Київ, 2017 р.), «Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності» (м. Кривий Ріг, 2018 р.);

всеукраїнських теоретико-практичних семінарах – «Актуальні проблеми інтелектуальної власності: теорія і практика» (м. Переяслав-Хмельницький, 2013 р.); «Наступність дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності» (м. Львів, 2017 р.), «Нові тенденції і явища у дитячому і молодіжному середовищі в Україні: цивілізаційний, культурологічний, інноваційний виміри»; в рамках роботи Грінченківської зимової наукової школи (2016 р., 2017 р., 2018 р.); Восьмій міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти-2017» (Дискусійна панель «Інноваційні підходи у формуванні якості підготовки конкурентоздатних фахівців у професійних навчальних закладах»);

на засіданнях Ради директорів та методоб'єднань вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації Центрального регіону України (2013–2017 р.р.); Педагогічної та Методичної рад Університетського коледжу; кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (географія) на тему «Формування соціокультурних знань учнів основної школи у процесі вивчення

географії України» захищена у 2005 році. Матеріали та результати кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувались.

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 45 публікаціях, з них 42 одноосібних: 1 монографія; 24 статті у наукових фахових виданнях, зокрема, 12 статей – у наукових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз; 3 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях; 17 статей в інших журналах та збірниках міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 598 сторінок (основна частина – 437 сторінки, додатки на 69 сторінках). Список використаних джерел містить 727 найменувань, зокрема, 146 – англійською мовою, 48 – електронних джерел. Робота містить 78 таблиць, 27 рисунків в основному тексті та 5 таблиць у Додатках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження, його методологічну і теоретичну основи; подано концепцію та методи дослідження; розкрито його наукову новизну, теоретичне та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи професійної підготовки фахівців у коледжах України»** представлено методологічні засади та категорійно-понятійний апарат дослідження; здійснено аналіз професійної підготовки фахівців у контексті сучасних цивілізаційних викликів; з'ясовано особливості професійної підготовки фахівців у коледжах України; розкрито особливості коледжу як складової нової моделі сучасної освіти – навчально-методичного, науково-виробничого освітнього (університетського) комплексу.

Складність та багатовекторність проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, сформульовані мета та завдання дослідження спонукали до визначення дослідницької стратегії на методологічному, теоретичному, практичному рівні. На методологічному рівні виокремлено та схарактеризовано основні методологічні підходи дослідження – системний, синергетичний, аксіологічний, соціокультурний, антропологічний, особистісний, компетентнісний, середовищний. Визначено середовищний підхід як провідний для створення системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу. Зазначені методологічні підходи детермінували застосування низки важливих загальнонаукових принципів дослідження, а саме: об'єктивності, історизму, детермінізму, термінологічного аналізу. Поліфонічність понятійного апарату дослідження та його основні змістові лінії, що передбачають вивчення сучасних умов функціонування коледжів як освітніх організацій, сутності освітнього середовища як чинника освіти, теоретичних засад управління професійною підготовкою фахівців, зумовили наступне групування базових понять: *поняття загального контексту дослідження професійної підготовки фахівців в*

університетському коледжі (освіта, функції освіти, вища освіта, система вищої освіти, професійна освіта, фахова передвища освіта, підготовка фахівців, молодший спеціаліст, коледж, університет, навчально-методичний, науково-виробничий освітній (університетський) комплекс, університетський коледж; система освіти США, ком'юніті (громадський) коледж, дворічні коледжі, чотирирічні коледжі, ступінь асоціата); *поняття, що характеризують середовищний підхід в освіті* (підхід, середовищний підхід, середовище, освітнє середовище, освітнє середовище закладу вищої освіти, структура та функції освітнього середовища закладу вищої освіти, освітнє середовище університетського коледжу); *поняття, які презентують управлінський контекст дослідження* (управління, менеджмент, моделі управління, управління освітою, управління освітньою організацією, управління закладом освіти, управління професійною підготовкою, управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу, система управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу). Зроблено висновок, що аналіз сутності зазначених понять доцільно подавати не в окремому пункті, а відповідно до логіки дослідження у кожному з розділів.

Виявлено, що модернізація професійної підготовки фахівців у коледжах, визначення якісно нового місця коледжів у вітчизняній системі освіти, є сьогодні однією з актуальних науково-педагогічних та управлінських проблем. Розробка теоретичних і методичних засад управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу потребувала аналізу нормативно-правових засад та цивілізаційних вимірів професійної підготовки фахівців у коледжах України. З'ясовано, що модернізуючи зміст професійної підготовки доцільно враховувати глобальні та європейські освітні тенденції, вимоги щодо результатів діяльності освітніх інститутів, які закладені у нормативних та програмних документах вітчизняного та світового рівня, серед яких закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Рекомендації Комісії Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання упродовж життя (Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning), 2018 р.

Теоретичний аналіз сутності освіти у всіх її вимірах (В. Андрущенко, Д. Белл (D. Bell), У. Бек (U. Beck), О. Галус, Л. Губерський, П. Друкер (P. F. Drucker), С. Горчаренко, Дж. Д'юї (J. Dewey), І.Зязюн, В. Кремень, Л. Кьюбі, В. Луговий, Н. Ничкало, Г. Ньюмен, В. Огнев'юк, В. Олійник, С. Сисоєва, П. Сорокін, Г. Томас, Л. Хоружа та ін.) уможливив висновок, що освіта – це одночасно суспільна практика; механізм соціокультурного спадкування; простір розвитку здібностей особистості; процес, що передбачає сукупність різноманітних впливів на особистість, її взаємодію з оточуючим середовищем, пристосування до нього, оволодіння культурою людства, результатом якого є розвиток сукупного життєвого досвіду людини. Встановлено, що на освіту як соціальний інститут покладається виконання людинотворчої, технологічної, гуманістичної, освітньої (у широкому сенсі), культурної, професійно-економічної, соціальної, соціального захисту, історичної спадковості та наслідування соціального досвіду, соціалізаційної, соціального контролю, селекційної, тестуючої функцій. Зроблено висновки, що нині освіта та знання є вирішальними чинниками прогресу, а, відтак, затребуваною є освіта, яка характеризується прогностичністю; озброює людину способами пізнання себе і світу; розвиває здібності; сприяє реалізації особистісного потенціалу,

побудові успішної життєвої траєкторії особистості; не тільки готує до професії, але й допомагає стати гідними людьми і громадянами.

На основі теоретичного аналізу джерельної бази (В. Андрущенко, С. Горчаренко, С. Калашнікова, В. Луговий, В. Кремень, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, В. Огнев'юк, С. Сисоева, І. Соколова та ін.) з'ясовано роль вищої освіти, яка є процесом і результатом поєднання навчання та професійної підготовки, сприяє особистісному розвитку суб'єктів освіти в інтелектуальному та моральному вимірі, у системі неперервної освіти. Зроблено висновок, що професійна підготовка фахівця – це динамічний процес формування фахівця в умовах закладу вищої освіти, який включає гуманітарну, соціоекономічну, математичну, природничо-наукову, власне професійну та практичну складові; передбачає долучення здобувачів освіти до діяльності, яка сприяє підготовці до обраної професії та особистісному розвитку. Акцентовано увагу, що розуміння особистістю професії є поетапним процесом, відбувається шляхом системного опанування освітньої програми, вибудовуванням ціннісних пріоритетів щодо майбутнього фаху, формуванням та розвитком відповідних компетентностей.

На основі аналізу офіційних даних Державної служби статистики та Міністерства освіти і науки України з'ясовано актуальне місце коледжів у системі післяшкільної освіти. Виявлено, що у період 1991–2017 р. р. мережа закладів вищої освіти зазнавала суттєвих змін. Так, якщо в 1991/92 н. р. налічувалося 754 виші I–II р. а. (технікуми, училища) та 156 вишів III–IV р. а. (університети, академії, інститути), то станом на 2017–18 н. р. функціонував 661 заклад вищої освіти, серед яких 372 – коледжі, технікуми, училища. Найбільше закладів вищої освіти припадає: за географічним розташуванням на м. Київ, Харківську та Дніпропетровську області; за підпорядкуванням на Міністерство освіти та науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство культури України. Аналіз «Реєстру суб'єктів освітньої діяльності» Міністерства освіти та науки України станом на 2018 р., показав, що 338 коледжів функціонують у складі університетів як відокремлені структурні підрозділи, при чому, деякі університети мають кілька таких підрозділів. Загальна чисельність коледжів – 615. Коледжі забезпечують підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст, готуючи їх для роботи на первинних посадах у різних галузях економіки. Вони ідентифікуються як вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації з 1991 року, згідно із Законом України «Про освіту» (1991 р.). Згідно Перехідних положень Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.). зберігають такий статус тимчасово, з правом останнього прийому для здобуття вищої освіти у 2019 році. Сутнісною особливістю цих освітніх закладів є поєднання функцій повної загальної середньої освіти, оскільки підготовка здійснюється на базі 9-ти класів, професійно-технічної, завдяки значній кількості практичного навчання, та вищої, завдяки зорієнтованості на формування фахових компетентностей, спеціальних умінь для вирішення типових професійних завдань через певний фундаментальний зміст професійної підготовки. У цілому місце коледжів в системі неперервної професійної освіти можна схарактеризувати як проміжне між загальноосвітньою школою та закладом вищої освіти рівня університету; між прагматично-практичною професійною й академічною вищою освітою. Професійна підготовка у коледжах передбачає фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, які є ґрунтовним фундаментом професійної компетентності особистості. Характеризується значною

кількістю практики (10–23% бюджету навчального часу), що сприяє набуттю майбутніми фахівцями практичного досвіду професійної діяльності, залучає студентів до квазіпрофесійної діяльності. Здобута в коледжах освіта дозволяє випускникам бути конкурентоспроможними на сучасного ринку праці, працювати у певній галузі економіки та / або продовжити навчання за наступним рівнем вищої освіти. Проведений аналіз уможливив висновок, що діяльність коледжів, як осередків професійної підготовки фахівців, має такі сутнісні риси: поєднання загальноосвітньої та фахової підготовки; надання практико зорієнтованої, масової освіти; забезпечення ранньої профілізації; сприяння соціалізації та інкультурації особистості.

Доведено, що підготовка майбутніх фахівців у коледжах є необхідною самодостатньою ланкою у системі неперервної освіти, має суспільно-економічну та особистісну цінність, а коледжі, відповідно до існуючого законодавчого контексту, можуть трансформуватись у ланку вищої освіти, якщо сконцентрують увагу на підготовці молодших бакалаврів і бакалаврів на основі повної загальної освіти, або ж стати провідною складовою фахової передвищої освіти, залишаючи за собою право поєднувати загальноосвітню підготовку з фаховою. Крім того, успішність розвитку коледжів, на нашу думку, може забезпечити їхня інтеграція до навчально-методичних науково-виробничих освітніх (університетських) комплексів.

Проведений науковий пошук (на основі праць В. Бакірова, Т. Веблена, М. Гусаковського, С. Колліні (S. Collini), О. Мещанінова, Дж. Ньюмена (J. Newman), В. Огнев'юка, О. Романовського, Я. Пелікана (J. Pelican), Л. Хоружої, Т. Х'юсена (T. Yusen) та ін.) уможливив висновок, що у межах університетського комплексу освітня діяльність характеризується системністю, цілісністю, наступністю, взаємоузгодженістю професійної підготовки; оптимізацією кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення; продуманою управлінською стратегією і тактикою; професіоналізацією управління, насиченістю соціального та культурного життя. У розділі схарактеризовано Київський університет імені Бориса Грінченка як приклад успішного університетського комплексу. Це столичний університет, функціонування якого як цілісної системи, єдиного інтегрованого освітнього середовища, забезпечується адміністративно-управлінським, організаційним, нормативно-правовим, науковим, методично-технологічним, моніторингово-оціночним механізмами, чітко визначеною місією та сформованою візією діяльності.

Повноцінною складовою такого університетського комплексу є *університетський коледж* – інноваційний багатопрофільний заклад вищої освіти, що здійснює професійну підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст у поєднанні з наданням повної загальної середньої освіти, за спеціальностями, які узгоджуються з освітніми програмами університету. Метою його освітньої діяльності є залучення студента у багатомірне університетське освітнє середовище, яке: забезпечує умови для відповідної професійної підготовки фахівця; формування професійних компетентностей для конкурентної переваги на ринку праці, побудові і реалізації успішної професійної кар'єри; розвитку індивідуальних здібностей, особистісної системи цінностей та інтересів. У результаті, випускник коледжу готовий до подальшого навчання в університеті; роботи за фахом на робочому місці; навчання упродовж життя; побудови власної життєвої траєкторії.

Університетський коледж – це освітній заклад, діяльність якого спрямована на підготовку конкурентоспроможного фахівця в усіх вимірах – професійному, культурному, соціальному, громадянському. Аналіз практичного досвіду функціонування університетського коледжу в межах інтегрованої структури університетського комплексу дає підстави говорити про результативність його діяльності в цілісній неперервній системі підготовки фахівця. Університетський коледж, зберігаючи певну автономію, не втрачаючи сутнісні риси професійної підготовки, яка зорієнтована на практичність і прагматичність, здійснюючи діяльність узгоджено з іншими структурами університету, приймає виважені, конструктивні управлінські рішення і реалізує відповідні управлінські стратегії, використовуючи всі переваги інтегрованого багатовимірного освітнього середовища університету. Організація діяльності відбувається з урахуванням результатів системного моніторингу перебігу та результатів освітнього процесу, думок експертів і стейкхолдерів. Результативність діяльності університетського коледжу підтверджується численними якісними та кількісними характеристиками, які представлені у дослідженні. Дослідження мотивації абітурієнтів щодо навчання у коледжі показало, що близько 76% з них сподіваються отримати більше знань, ніж у школі, та швидше наблизитись до майбутньої професії; 14% вважають, що бути студентом «крутіше», ніж школярем та хочуть отримувати стипендію; 4% прийшли до коледжу за наполягання батьків; 3% зробили це випадково; 3% сподівались не складати ЗНО. Так, аналіз відомостей щодо подальшого навчання та працевлаштування випускників коледжу за 2012–2018 р.р. засвідчив, що у середньому 87% з них продовжують навчання у закладах вищої освіти, у тому числі й за кордоном; близько 26% – поєднують навчання з трудовою діяльністю за фахом, і тільки 13% – працюють не за фахом. Проведене анкетування випускників продемонструвало, що навчання у коледжі для них стало: мотивацією на подальше навчання (87%); ґрунтовною фаховою підготовкою (84%); характеризувалось значною кількістю корисної практики (84%); дало соціальний досвід спілкування з цілеспрямованими людьми (81%); допомогло сформувати навички самоосвітньої діяльності (78%); досвідом реалізації особистих ініціатив (65%); сприяло знайомствам та налагоджуванню соціальних зв'язків (54%); забезпечило «м'яку» адаптацію до дорослого життя (60%); в цілому є хорошим життєвим тренінгом (46%).

Проведене дослідження уможливило висновок, що феномен університетського коледжу потребує подальшого вивчення, є актуальним пошук ефективного управління його функціонуванням і розвитком.

У другому розділі «**Зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців у коледжах (на прикладі США)**» досліджено місце коледжів у системі освіти США;

презентовано особливості підготовки фахівців у комм'юніті (громадських) коледжах США (community colleges USA); здійснено аналіз можливостей упровадження позитивного досвіду підготовки фахівців в комм'юніті (громадських) коледжах США в Україні.

З метою визначення подальших шляхів розвитку вітчизняних коледжів вивчено досвід функціонування коледжів у різних країнах світу. Акцентовано увагу на функціонуванні коледжів у системі освіти США, яка характеризується значною ефективністю післяшкільної освіти (post-secondary education).

Університети США очолюють глобальні рейтинги закладів вищої освіти, є успішними у підготовці високоякісного людського капіталу для потреб економіки країни. З'ясовано, що система освіти США за багатьма характеристиками суттєво відрізняється від європейських стандартів, оскільки її становлення детерміноване особливими історичними, культурними, соціальними, економічними, політичними чинниками. Ретроспективний аналіз процесу становлення управління освітою у США, за працями Дж. Гатто (J. T. Gatto), Т. Глазза (T. E. Glass), В. Джейнса (W. H. Jeynes), Е. Дельбанко (A. Delbanko), Р. Каллахана (R. E. Callahan), Ф. С. Луненбурга (F. C. Lunenburg), А. С. Орнштейна (A. S. Ornstein), Р. Сакса (R. W. Saxe) та ін., продемонстрував, що розвиток теорії та практики управління у сфері освіти в США відбувався синхронно з розвитком загальної теорії управління; узгоджено з циклами історичного розвитку країни; був спрямований на ефективне і результативне управління освітніми організаціями відповідно до вимог часу. Управління освітою у США характеризується активним пошуком ефективних методів управління на наукових засадах з урахуванням передового досвіду та результатів емпіричних досліджень; прагненням до професіоналізації; застосуванням ефективних управлінських моделей зі сфери бізнесу.

Виявлено, що система освіти США є яскравим прикладом децентралізованої освітньої системи із відповідною структурою та управлінням. Вона є складною для вивчення через розгалужену структуру, багаторівневість, різну підпорядкованість її складових, диверсифікованості джерел фінансування та підзвітності. З'ясовано, що сфера компетентності Міністерства освіти США (United States Department of Education) поширюється на стратегічні питання рівня національних інтересів, забезпечення прав громадян на отримання освіти у рамках законодавства, реалізацію освітніх програм, які фінансуються з федерального бюджету, співпрацю з різними громадськими структурами й організаціями з метою забезпечення якості освіти на усіх рівнях. Встановлено, що кожен штат визначає освітню політику через відповідне законодавство, під більшим контролем та управлінням перебуває дошкільна та шкільна освіта, вища освіта користується широкою автономією. Децентралізація та демократизація управління освітою США посилює роль неурядових організацій у сприянні та забезпеченні якості освіти, серед яких: Американська асоціація державних коледжів та університетів (American Association of State Colleges and Universities), Американська рада з питань освіти (American Council on Education), Асоціація американських університетів (Association of American Universities), Американська асоціація ком'юніті-коледжів (American Association of Community Colleges).

Для дослідження особливостей закладів вищої освіти США важливу роль відіграє Класифікація установ вищої освіти Карнегі (The Carnegie Classification), яка визнана більшістю освітніх закладів та Радами з вищої освіти у штатах. Встановлено, що для вищої освіти США характерна автономність, масштабність, багатоманітність, різнорівневість, диверсифікованість, ієрархічність, наступність, гнучкість, варіативність, конкурентність, комерціалізація, прийняття рішень на основі ґрунтовних досліджень та об'єктивної інформації. Доступ до вищої освіти здійснюється на засадах демократизму, рівності, конкурентності, змагальності, недискримінаційності. Однак має значення платоспроможність майбутнього здобувача вищої освіти. На допомогу студентам в оплаті навчання існує широкий спектр грантів, стипендій, пільгових освітніх кредитів. При відборі студентського

контингенту застосовується гнучка система критеріїв, широко впроваджене стандартизоване тестування різних типів.

Виявлено, що у США немає чіткого визначення поняття заклад вищої освіти. До таких закладів належать усі освітні заклади, які здійснюють освітню підготовку після середньої школи (postsecondary institutions). У переважній більшості їх називають коледжами (colleges). Вони відрізняють освітніми програмами та академічними ступенями, які присвоюються випускникам. З'ясовано, що розвиток масової післяшкільної освіти (post-secondary education) у США, як відповідь на запити вимог ринку щодо необхідності змін у структурі трудових ресурсів, посилив роль у системі неперервної освіти коледжів, що здійснюють підготовку за ступенем асоціата (Associate's Colleges), зокрема комм'юніті (громадських) коледжів (community colleges). Комм'юніті (громадські) коледжі вже своєю назвою акцентують увагу на приналежність певній спільноті, громаді (англ. community – громада, община, спільнота) – штату, округу, муніципалітету, шкільного округу, релігійній, етнічній, демографічній. Сьогодні система комм'юніті (громадських) коледжів – широка та розгалужена, зорієнтована на потреби місцевих громад і бізнесу, забезпечує навчання понад 6,5 млн. студентів. Комм'юніті (громадські) коледжі відіграють в американському суспільстві важливу роль соціального ліфта для широких верств населення. Нижча вартість навчання, ніж у коледжах університету, можливість продовжити навчання в університеті за скороченим терміном, сповідування принципу рівних можливостей для зайнятості та освіти, незалежно від раси, релігії, кольору шкіри, національного походження, віку, статі, сексуальної орієнтації, статусу ветерана чи інвалідності, роблять їх привабливими для навчання широких верств населення. Вони працюють за формулою: Access (доступність), Quality (якість), Completion (завершення), їхній етос – це «the open-door colleges» (коледжі з відкритими дверима).

З'ясовано, що історія комм'юніті (громадських) коледжів має значну тривалість: від «початкових коледжів» кінця XIX ст., коледжів із дворічною програмою, які активно розвивались у часи після Великої депресії, до коледжів, що з'явилися у контексті реалізації «генерального плану» К. Керра (C. Kerr) та сучасних комм'юніті (громадських) коледжів. Аналіз джерельної бази – Ед. Ж. Глеазер (Ed. J. Gleazer), Ж.Р.Едмунд (J. R. Edmund), В.Іллс (W.Eells) – уможливило висновок, що на їхнє становлення і розвиток вплинули сім освітніх інновацій: 80–90 р.р. XIX ст. – бустерізм, розвиток дослідницького університету; 1900–1916 р.р. – поява загальної середньої освіти, професіоналізація педагогічної освіти, професійно-технічний розвиток; після 1945 р. – розширення доступу до вищої освіти людей з різним достатком і з різних соціальних верств населення, зростання ролі освіти дорослих і формування концепції безперервної або ціложиттєвої освіти.

Підсумовуючи результати дослідження особливостей комм'юніті (громадських) коледжів США, акцентовано увагу на їхніх особливостях, що представляють підвищений інтерес для вивчення та упровадження у вітчизняну освітню практику. Встановлено, що вони пропонують широкий діапазон освітніх послуг – диверсифіковані програми підготовки фахівців, які, насамперед, готують безпосередньо до праці на робочому місці. Серед них програми: академічні (associate degree) у різних сферах (мистецтв, науки, прикладних науках), трудові та професійні (vocational and occupational education); у рамках освіти для дорослих

(adult education) та неперервної освіти (continuing education), які забезпечують реалізацію концепції «освіти упродовж життя» (life-long learning); корпоративного навчання для потреб конкретної компанії чи організації. Диплом, який підтверджує виконання академічної програми може бути двох видів – базовим (terminal associate's degree) та трансферним (transfer associate's degree), що забезпечує продовження навчання за бакалаврськими програми за скороченим терміном. Окремі комм'юніті (громадські) коледжі, за потреби локального ринку праці, здійснюють підготовку за бакалаврським рівнем (bachelor degree). Оскільки на навчання зараховують практично всіх, хто хоче навчатись і є платоспроможним, то у таких коледжах практикують «навчальні курси вирівнювання» (developmental education courses), «курси успіху» (success courses). Налагоджена співпраця зі стейкхолдерами дозволяє цим освітнім закладам швидко реагувати на вимоги ринку праці, удосконалювати та змінювати освітні програми відповідно до потреб місцевого бізнесу, який активно долучається до їхньої розробки, допомагає в обладнанні навчальних приміщень та лабораторій, сприяє у наданні робочих місць для стажування, залучення до викладання у коледжів кращих представників професії. Функціонування у тісній співпраці з університетами дає змогу забезпечувати механізми трансферу та можливості навчання для своїх випускників на бакалаврських програмах із третього року навчання, забезпечувати належний науковий та методичний супровід освітнього процесу.

Подальше вивчення особливостей діяльності комм'юніті (громадських) коледжів та імплементація передового досвіду у вітчизняну практику сприятиме покращенню підготовки фахівців у вітчизняних коледжах та визначення їхнього місця у системі неперервної підготовки кадрів для української економіки. Результати дослідження особливостей історії, функціонування, управління сфери освіти у США може стати цінним джерелом для розробки наукових основ модернізаційних процесів у сфері освіти в Україні.

У третьому **«Освітнє середовище як феномен функціонування університетського коледжу»** розділі розглянуто концептуальні засади середовищного підходу в освіті; досліджено феноменальні риси та обґрунтовано структуру і функції освітнього середовища університетського коледжу.

У процесі дослідження зроблено висновок, що оскільки для розвитку особистості є важливими, щонайменше, два чинники – спадковість та оточення, то детермінація становлення, розвитку особистості під дією зовнішнього духовного і матеріального оточення, представляє значний науковий інтерес для екології, філософії, соціології, психології, педагогіки, а, отже, феномен середовища є предметом міждисциплінарного дослідження. З'ясовано, що у найширшому розумінні під середовищем розуміють оточення, яке складається із сукупності природних, матеріальних, соціальних чинників, які прямо чи опосередковано впливають на людину.

Виявлено, що в останні десятиліття у вітчизняному та зарубіжному науковому педагогічному дискурсі, актуалізувались дослідження освітнього середовища, яке є компонентом інтегрального соціального та життєвого середовища особистості. У ході аналізу зроблено висновок про зміну парадигми сприйняття освітнього середовища щодо становлення особистості *від умови*, на яку варто зважати, до *активного чинника*, який необхідно проектувати та реалізовувати з метою забезпечення необхідної якості освіти, «управляти середовищем» (за Б. Скінером).

З'ясовано, що науковий дискурс презентує різні погляди на феномен освітнього середовища, яке розглядається як частина соціокультурного простору (Н. Крилова); соціокультурна система (В. Козирєв); система впливів та умов формування особистості (В. Ясвін); сукупність можливостей навчання та розвитку особистості (С. Дерябо); система ключових чинників, які визначають освіту та розвиток особистості (В. Лебедева, В. Панов); сукупність людських практик і матеріальних систем (Т. Воргер (T. Warger)); сукупність умов, в яких відбувається навчання та які впливають на студентську успішність і стосунки (Б. Фрейзер (B. Fraser)); продукт спільної діяльності освітніх суб'єктів (В. Слободчиков). Виявлено, що в англomовних публікаціях широко представлені результати вивчення впливу освітнього середовища на особистість, яке дослідники інтерпретують як освітнє середовище (*educational environment*), освітній клімат (*educational climate*), академічне середовище (*academic environment*), середовище навчання (*study environment*) середовище учіння / навчання (*learning environment*). Для осмислення феномену освітнього середовища представляють інтерес публікації у журналах «*Learning Environments Research*» («Дослідження навчального середовища»), «*Smart Learning Environments*» («Розумні / інтелектуальні освітні середовища»).

Багатоаспектний аналіз феномену середовища, існуючого тезаурусу середовищного підходу в освіті, генези становлення наукових поглядів щодо взаємодії особистості з життєвим поліструктурним оточенням, розвитку уявлень про роль середовища у педагогіці, дозволив виокремити сутнісні риси, структуру та функції освітнього середовища закладу вищої освіти, розширити освітній інструментарій вищої школи за рахунок обґрунтування авторської версії середовищного підходу. Виявлено, що середовищний підхід дає суб'єкту управління методологію та технологію використання освітнього середовища закладу вищої освіти для професійно-особистісного розвитку і саморозвитку здобувачів вищої освіти. Реалізація середовищного підходу у професійній підготовці фахівців передбачає забезпечення якості освіти через посередництво освітнього середовища цієї підготовки. Середовищний підхід змінює акценти у педагогічній діяльності: безпосередній вплив педагога на особистість замінюється діяльністю, спрямованою на створення та розвиток середовища, яке має оптимально задовольнити освітні потреби здобувача освіти.

Аналіз підходів до тлумачення змісту поняття «освітнє середовище» уможливив висновок, що *освітнє середовище* – це багаторівнева система умов / обставин / чинників / можливостей, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкта в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному. Для освітнього середовища характерні: системність, цілісність, єдність, емерджентність, варіативність, організованість, структурність, пластичність, комунікативність, наповненість подіями, конфігурантність, насиченість, культуровідповідність, векторність, сферність, відкритість, діалогічність / полілогічність, організованість, стійкість, функціональність, адаптивність та самоорганізація, здатність до розвитку та саморозвитку. Оптимально сконструйоване освітнє середовище є освітнім засобом, що створює умови-можливості для прояву особистості.

Освітнє середовище закладу вищої освіти визначено як багатосуб'єктне та багатопредметне системне утворення, що має об'єктивні можливості

цілеспрямовано впливати на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей і самореалізації у процесі життєдіяльності. За своєю природою – це комплекс умов – можливостей та ресурсів (матеріальних, фінансових, особистісних, технологічних, організаційних, репутаційних) для освіти особистості, що склались цілеспрямовано в установі, яка виконує освітні функції щодо надання вищої фахової освіти, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу. Освітнє середовище закладу вищої освіти є цілісністю, що охоплює сукупність умов, у яких відбуваються професійна підготовка, особистісний розвиток та соціалізація майбутнього фахівця. Йому притаманні певні якісні та кількісні характеристики, що визначаються освітніми цілями закладу, виявляються у виборі засобів, за допомогою яких ці цілі досягаються, оцінюються за ефективністю впливів, які виявляються в особистісному, соціальному, інтелектуальному розвитку суб'єктів освіти.

У контексті нашого дослідження *освітнє середовище університетського коледжу* – це полісуб'єктне, поліпредметне утворення, яке постійно розвивається, цілеспрямовано і стихійно впливає на професійний та особистісний розвиток майбутнього фахівця з вищою освітою відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, досягнення життєвого успіху. Воно є інтегрованою частиною освітнього середовища університетського комплексу.

Проведений аналіз існуючих підходів до виокремлення структур освітнього середовища (Г. Авдієнко, Ю. Ананьїна, К. Андреєва, Г. Беляєв, О. Васильєва, О. Горчакова, В. Рубцов, С. Сергєєв, В. Слободчиков, О. Ярошинська, В. Ясвін та ін.) та власна наукова позиція уможливила виділення таких структурних компонентів освітнього середовища університетського коледжу: *особистісного* (суб'єкти освітнього процесу, зв'язки і взаємовідносини між ними, що проявляються у діяльності, спілкуванні та поведінці); *аксіологічно-сміслового* (місія, візія, стратегія, цінності, традиції, церемонії, ритуали, символи, корпоративна культура, історії соціально-схвального життєвого успіху випускників); *інформаційно-змістового* (основні та допоміжні освітні програми; позааудиторні культурні та соціальні проекти; нормативні документи, які регламентують освітню діяльність та взаємодію суб'єктів освітнього процесу); *організаційно-діяльнісного* (форми, методи, способи, технології, стилі взаємодії та поведінки суб'єктів освітнього процесу, способи комунікації, у тому числі через соціальні мережі, управлінські структури та механізми, включаючи студентське самоврядування); *просторово-предметного* (матеріально-технічна інфраструктура, аудиторний фонд, комп'ютерний парк, обладнання для внутрішньої ІК-мережі, виходу в Інтернет, бібліотечні ресурси, у тому числі електронні, побутові умови, дизайн та обладнання приміщень).

На основі узагальнення підходів до виокремлення функціонального поля освітнього середовища закладу вищої освіти (О. Артюхіна, В. Делія, М. Жуковська, Н. Морозова, Д. Хорват та ін.) визначено функції освітнього середовища університетського коледжу. Це: поліструктурна *освітня функція*, яка включає освітньо-професійну, освітньо-соціалізаційну, освітньо-культурну складові та

особистісно-розвивальна. Акцентовано увагу, що у процесі управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу необхідно враховувати, що реалізація зазначених функцій є взаємопов'язаним та одночасним процесом, оптимізація однієї з функцій обов'язково призводить до змін у реалізації іншої. Зроблено висновок, що цілеспрямоване вивчення освітнього середовища закладу освіти, виявлення можливостей для розвитку суб'єктів освітнього процесу, дозволяє не тільки допомогти суб'єктам адаптуватись до його умов, але й певним чином впливати на нього, з метою досягнення бажаних ознак (якісних характеристик), сприяти максимальній реалізації освітніх цілей. Умови-можливості освітнього середовища закладу вищої освіти мають усі потенції, щоб стати ресурсом підвищення якості освіти, джерелом розвитку різних видів досвіду особистості.

У четвертому розділі **«Система управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу»** проаналізовано методологічні основи управління у сфері освіти; виявлено сучасні тенденції управління освітою в Україні; обґрунтовано систему управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу.

Аналіз наукових джерел, з метою пошуку уніфікованого підходу до тлумачення сутності універсального поняття «управління», дозволив зробити висновки про його полісемію. А саме, управління розглядають як діяльність (В. Кремень); процес (В. Кноррінг); систему відносин, форму взаємодії (А. Кравченко, І. Тюріна); цілеспрямовану дію, цілеспрямований вплив (А. Берг, В. Крижко, С. Стеценко); функцію керуючого суб'єкта, що спрямована на регулювання процесів у керованій системі з метою досягнення визначених мети, цілей, програми (В. Афанасьєв, Н. Вінер, А. Спіркін, Т. Рабченко, Є. Хриков). Управління є найбільш раціональним способом забезпечення продуктивності праці у будь-якій сфері, характеризується цілеспрямованістю, планомірністю, координацією, організованістю, відбувається на базі достовірної інформації, має високий ступінь технологічності, враховує мету, раціональне використання усіх видів ресурсів, зусиль, часу. Порівнюючи підходи до тлумачення понять «управління» та «менеджмент», зроблено висновок, що ці поняття позначають різні культурні феномени. Поняття «управління» є більш ширшим та універсальним. Менеджмент, насамперед, інструмент управління в ринковому суспільстві. З'ясовано, що теорія управління значною мірою ґрунтується на напрацюваннях кібернетики, що тлумачить сутність управління на засадах системного підходу (Р. Акофф (R. Ackoff), В. Афанасьєв, К. Л. Берта-ланфі (K. L. Bertalanffy), І. Блауберг, Е. Юдін та ін.), який, як методологічний інструмент, є важливим для педагогічних досліджень. Зроблено висновок про взаємозв'язки між системним та середовищним методологічними підходами.

Виокремлено основні концепції та підходи, що притаманні сучасному управлінню організаціями, в тому числі освітніми (класичний; підхід на основі людських відносин; системний; ситуаційний; функціональний; проектний; процесний). З'ясовано, універсальність основних функцій управління: планування, організація, координування, стимулювання, контроль, облік, аналіз тощо. Акцентовано увагу на обов'язкових складових управління – меті (визначення бажаного стану об'єкта управління, до якого він має прийти, або ж бажаного напрямку руху); програмі (виявлення поточного стану об'єкта (позиціонування); плануванні послідовності управлінських впливів, спрямованих на переведення

об'єкта в бажаний стан, або зміну його руху в бажаному напрямі та визначення необхідних ресурсів); виконанні програми (реалізація управлінських впливів).

Визначено, що управління освітою – це цілеспрямована людська діяльність для забезпечення оптимального функціонування системи освіти за рахунок створення системних механізмів управління на різних рівнях: від загальнодержавного до локального (на рівні окремої освітньої організації) з урахуванням, що будь-яка освітня організація має забезпечити навчання, виховання і розвиток особистості у контексті стратегічних цілей і тактичних завдань освіти, згідно з нормативно-правовою базою і ресурсами. Встановлено, що зовнішніми чинниками впливу на управління освітою є реальні економічні та соціальні умови діяльності, демографічна ситуація, конкуренція на ринку освітніх послуг, особливості фінансування освітньої сфери, кадрова політика держави, пріоритетні державні проекти та програми.

Виявлено, що проблеми управління освітою мають міждисциплінарний характер і досліджуються соціологією, політологією, державним управлінням, педагогікою в межах школознавства та окремої галузі педагогічної науки – теорії і методики управління освітою (з 2006 року), з якої, станом на 2018 р., захищено 22 докторські дисертації (О. Боднар, Т. Борова, О. Галус, В. Гладкова, І. Драч, С. Калашнікова, Л. Калініна, В. Камишин, О. Касьянова, Н. Клокар, А. Кучерявий, Я. Малихіна, С. Ніколаєнко, О. Пастовенський, А. Прокопенко, Л. Петриченко, В. Приходько, З. Рябова, Л. Сергеева, В. Степашко, О. Слюсаренко, Г. Тимошко, А. Харківська). Встановлено, що актуальні дослідження у сфері управління освітою в Україні охоплюють питання, які пов'язані з управлінням освітнім процесом, його складовими, освітніми закладами, освітніми системами різних рівнів і розмірів. Вони спрямовані на пошук шляхів підвищення ефективності та результативності функціонування сфери освіти на усіх рівнях; підвищення якості та розширення доступності освіти; розв'язання кадрових проблем; розробку сучасного законодавчо-правового поля діяльності освітніх організацій; упровадження в практику успішного зарубіжного та вітчизняного досвіду.

Сучасні дослідження присвячені таким аспектам управління – професіоналізації, сутності та меті управління у сфері освіти; удосконаленню нормативно-правової основи діяльності сфери освіти, її модернізації та трансформації; управлінню з урахуванням сучасних соціокультурних та економічних умов; шляхам підвищення компетентності керівників різних рівнів у сфері освіти; обґрунтування систем моніторингу для освітньої сфери; інноваціям у сфері освіти.

Результати аналізу наукових праць із теорії управління освітою в Україні в пострадянський період (1991 р. – початок ХХІ ст.) дозволили виокремити основні вектори її розвитку в зазначений період, а саме: від авторитарного управління до управління на засадах демократії; від колективної мети діяльності освітніх організацій до особистісно-орієнтованої; від командно-адміністративного до людиноцентрованого управління, поєднання управління з самоуправлінням; від хаосу до управління змінами в контексті соціально-економічних перетворень; від директивного керівництва до стратегічного управління; від класичного управління до адаптивного, як актуального в перехідний період «системних змін»; від управління «ззовні» та «зверху» до управління державно-громадського;

від інтуїтивного керівництва до управління на наукових засадах, з урахуванням результатів діагностування стану соціально-педагогічної системи; від класичної теорії управління до теорії управління інноваційним розвитком соціальних (соціально-педагогічних) систем; від адміністрування до лідерства; від «суб'єкт-об'єктної» парадигми управління до «суб'єкт-суб'єктної»; від керівництва кадрами до управління людськими ресурсами; від ситуативного керування окремими складовими освітнього процесу до системного управління цілісним, комплексним освітнім процесом з орієнтацією на його перспективну кінцеву мету.

Зроблено висновок, що зміни в управлінні освітою узгоджуються з її демократизацією і гуманізацією, спрямовані на децентралізацію та розширення автономії освітніх закладів різних типів з одночасним посиленням відповідальності перед суспільством, співзвучні процесам, які відбуваються в європейському та світовому освітньому просторі, базуються на позитивних напрацюваннях теорії і практики соціального управління. Заклади вищої освіти демонструють рух до ринкових моделей організації, управління та фінансування; пошук оптимальних шляхів досягнення якості освіти на засадах нової освітньої парадигми в умовах суспільства знань. На цей процес активно впливають зовнішні чинники, які диференціюються за рівнями (глобальним, регіональним, локальним) та визначаються реальними умовами діяльності (економічними, соціальними, політичними, природними, демографічними, культурними, фінансовими тощо).

Встановлено, що науковий пошук сучасних моделей управління закладами вищої освіти, у тому числі і коледжами, спрямований на забезпечення належної якості освіти та освітніх послуг, їхнє ефективне, стабільне функціонування та розвиток. Виявлено, що модель управління закладом вищої освіти, діяльність якого є багатоаспектною та поліструктурною, є успішною, якщо вона базується на цілісній теорії, підтверджується позитивним практичним досвідом, узгоджується з вимогами економічного та соціокультурного контексту, передбачає врахування загальних цивілізаційних тенденції розвитку, серед яких: технологічний прогрес, глобалізація, збільшення кількості інформації та швидкості її передачі, швидке застарівання навичок, поява нової генерації людей (покоління Y та Z) з якісно новими характеристиками і особливостями.

Зважаючи на той факт, що результативність та ефективність діяльності освітньої організації детермінується вибором стратегії, концептом, цілепокладанням, об'ємом та якістю задіяних ресурсів, зроблено висновок, що успішним та результативним для управління у сфері вищої освіти є середовищний підхід, який комплексно враховує ці чинники.

Управління професійною підготовкою майбутніх фахівців на засадах середовищного підходу, який розглядається як інтегрована технологія опосередкованого управління в освіті, враховує сучасні тенденції розвитку науки управління, передбачає регулювання процесу професійної підготовки на основі комплексного аналізу усіх чинників, які впливають на кінцевий результат. Спроектоване та реалізоване завдяки управлінським впливам якісне освітнє середовище закладу вищої освіти забезпечує комплексний, багатовекторний вплив на розвиток особистості у контексті підготовки до майбутньої професії та успішної реалізації власної життєвої траєкторії.

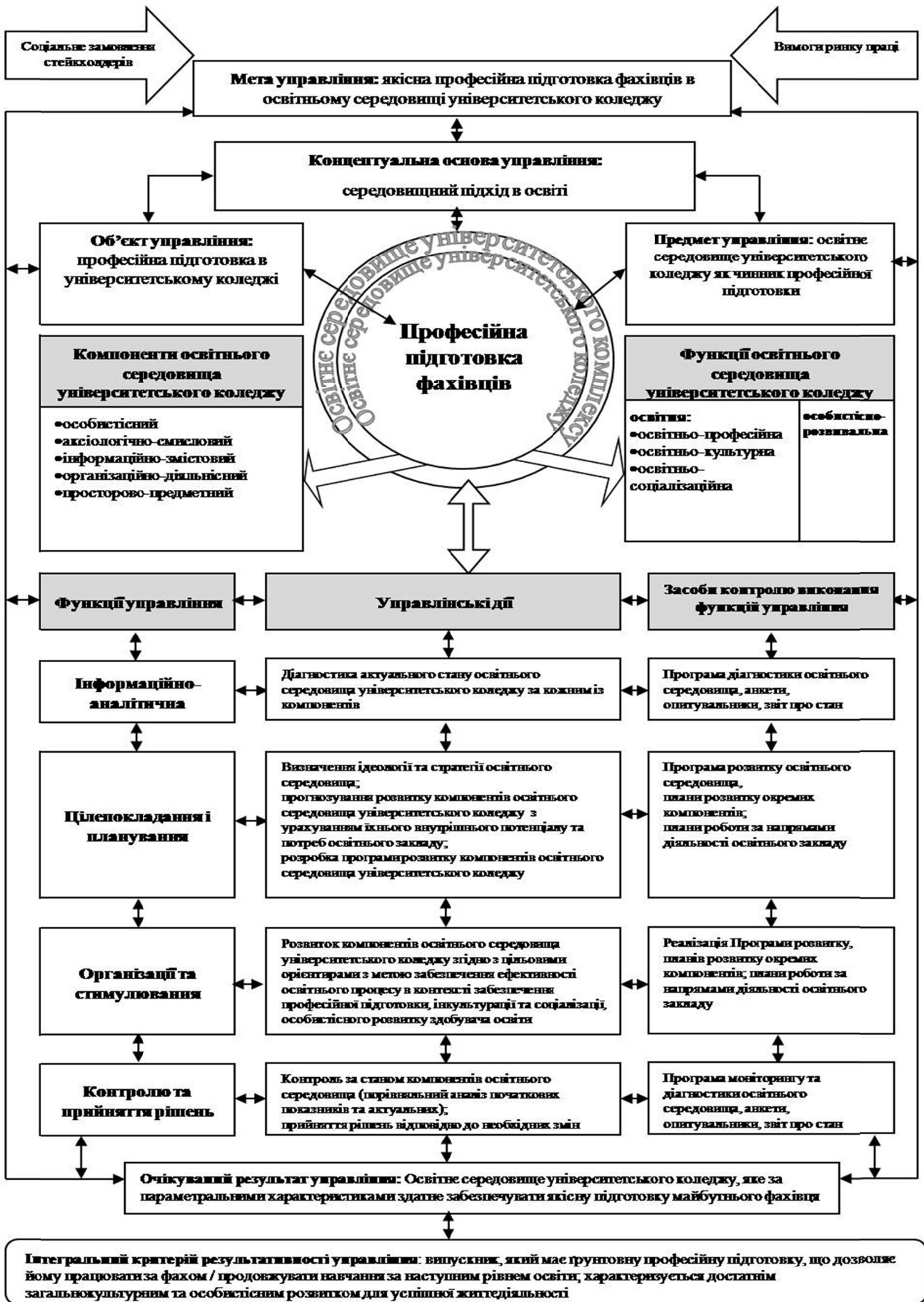

Рис. 1. Модель системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу

Зроблено висновок, що *управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу* – це багатofункціональний, інтегрований тип діяльності, спрямований на модифікацію компонентів освітнього середовища закладу вищої освіти задля досягнення поставлених освітніх цілей щодо професійної підготовки фахівців. Управлінські впливи у цьому контексті базуються на логіці середовищного підходу, комплексному аналізі умов, ресурсів, можливостей освітнього закладу щодо здійснення освітньої діяльності; отримання максимальної ефективності від їхнього залучення для особистісного та професійного розвитку суб'єктів освіти; з урахуванням місця і ролі університетського коледжу в навчально-методичному науково-виробничому освітньому (університетському) комплексі.

Зазначене управління узгоджується з ресурсною концепцією стратегічного управління, яка наголошує на корисності аналізу фірми з точки зору її ресурсів. Структурні компоненти освітнього середовища університетського коледжу, за такого підходу, є не просто умовами, а стають чинниками – ресурсами і можливостями – для професійної підготовки фахівця в умовах освітнього закладу. Важливим моментом для розробки системи управління освітнім середовищем університетського коледжу є самоідентифікація освітнього закладу, чітке визначення цілей діяльності та мети розвитку, врахування приналежності до поліаспектного освітнього середовища університетського комплексу. Розробка системи управління професійною підготовкою майбутніх фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу спонукала до теоретичного аналізу методу моделювання як інструменту наукового пошуку. Обґрунтована система управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу базується на середовищному підході в освіті, враховує концептуальні особливості управління у сфері освіти, спрямована на підвищення якості професійної підготовки в університетському коледжі як закладі вищої освіти, що забезпечує підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст. Вона є сукупністю структурних компонентів, функціональних зв'язків, що обумовлюють певну цілісність, стійкість та внутрішню організацію управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу (Рис. 1).

У запропонованій системі головною системоутворювальною ланкою є освітнє середовище як чинник професійної підготовки та предмет управління. Оцінка результативності управління базується на параметричному аналізі стану компонентів освітнього середовища, динаміки освітнього процесу, якості освітніх результатів. Застосовуючи розроблену модель управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, необхідно: чітко визначати бажані результати діяльності, що мають характеризуватись ознаками ефективності та сприйматись зацікавленими сторонами (стейкхолдерами); реалізовувати середовищний підхід як базовий; постійно оцінювати та переглядати результати управлінських впливів; приймати рішення на базі досягнутих результатів та набутого досвіду; за необхідності, визначати ситуативні та довготермінові пріоритети, планувати зміни, впроваджувати новації.

У п'ятому розділі **«Експериментальна перевірка системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу»** представлено підходи до моніторингу ефективності

системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, розроблено оцінково-критеріальний апарат цієї системи; описано етапи та методику експериментальної роботи, подано аналіз та інтерпретацію отриманих експериментальних результатів.

Проаналізовано підходи до оцінки діяльності організацій, результативності та якості освітнього процесу, визначення критеріїв якості освіти (С. Братченко, Л. Ващенко, Р. Вотерману (R. Waterman), С. Дерябо, Г. Єльнікова, К. Ісикава (K. Ishikawa), М. Лукьянова, О. Ляшенко, Т. Пітерс (T. Peters), В. Ясвін та ін.), що уможливило впорядкування параметрів для оцінки освітнього середовища закладу вищої освіти: модальність, широта, інтенсивність, усвідомленість, стійкість, узагальненість, домінантність, соціальна активність, мобільність, інформаційність, формалізованість, емоційність, спрямованість, упорядкованість, структурованість, когерентність, професійність, безпечність.

З урахуванням специфіки освітнього середовища університетського коледжу, визначено основні якісно-змістові та кількісні параметри його оцінки. Якісно-змістові (модальні) параметри освітнього середовища університетського коледжу узгоджені з його основними функціями (поліструктурною освітньою, що включає освітньо-професійну, освітньо-соціалізаційну, освітньо-культурну, та функцією особистісного розвитку). До цих параметрів віднесено зорієнтованість на: професію, соціалізацію, інкультурацію, загальний розвиток особистості. Такий підхід дозволив, із врахуванням існуючих підходів до типології освітніх середовищ, визначити типи освітнього середовища університетського коледжу: інноваційно-професійне (сучасне, наповнене професійними змістом і активною діяльністю з добре розвиненою практико-орієнтованою складовою освітнього процесу, пріоритетно спрямоване на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців, креативного мислення, навичок ХХІ століття, широкого кругозору й адаптивності до соціокультурного контексту); формально-професійне (наповнене професійним змістом, проте перевага надається теоретичному навчанню, недостатньо розвинена практико-орієнтована складова освітнього процесу; характеризується малою насиченістю соціально-гуманітарного життя освітнього закладу); прагматично зорієнтоване (середовище, спрямоване на задоволення індивідуальних освітніх потреб здобувачів освіти та їхніх батьків щодо організації фахового навчання та соціально-гуманітарного життя освітнього закладу); формально загальнокультурне (спрямоване, насамперед, на загальнокультурний та особистісний розвиток здобувачів освіти; інколи на шкоду фаховому навчанню).

Визначено кількісні параметри, які характеризують наповненість освітнього середовища університетського коледжу різноплановими чинниками професійної підготовки, а саме: професійна широта (кількість та якість суб'єктів та об'єктів, процесів, явищ, з професійною спрямованістю), професійна насиченість (ступінь насиченості професійними ресурсами, технологіями, контактами з носіями професійного контексту, освітніми проектами, гуртками та студіями), соціокультурна інтенсивність (ступінь насиченості умовами, впливами, можливостями для соціалізації та інкультурації особистості), узгодженість (ступінь узгодженості функціонування усіх компонентів), відкритість (показує ступінь соціальної зорієнтованості та включеності освітнього середовища в довколишній світ, наявність каналів для соціального партнерства з метою забезпечення реалізації поліаспектної освітньої функції освітнього середовища), мобільність

(ступінь здатності освітнього середовища реагувати на вимоги зовнішнього контексту щодо змісту, форм, методів, технологій професійної підготовки), інформаційність (характеризує міру насиченості та доступності джерелами інформації).

Розроблено індикатори прямого вимірювання для оцінки стану кожного з компонентів освітнього середовища університетського коледжу та, окремо, систему показників для діагностики особистісного компонента у сегментах – студенти, викладачі. Якість аксіологічно-смыслового компонента запропоновано визначати за наявністю сформульованих місії, візії, стратегії, системи цінностей і традицій корпоративної культури. Для оцінювання інших компонентів рекомендовано проводити вимірювання за кожним з індикаторів за його абсолютним значенням; або у відсотках (%) від максимально можливого; або акцентуючи увагу на зміни індикатора у порівнянні з попереднім значенням (зростання, спадання) з наступним аналізом отримано результату. Розроблено інтегральні показники для оцінювання діяльності викладачів: професійна компетентність, наявність потреби в професійному самовдосконаленні, особистісна відповідальність, готовність і потреба у співпраці. Окремі аспекти організаційно-діяльнісного компонента пропонується діагностувати за допомогою анкетування.

Вірогідність результатів експериментальної роботи забезпечувалась відповідним теоретико-методологічним обґрунтуванням базових наукових положень; вибором адекватних поставлених меті та завданням дослідницьких методів; логічністю, структурованістю перебігу етапів наукового пошуку; достатньою величиною вибірок респондентів на кожному етапі дослідження; поєднання кількісного та якісного аналізу отриманих результатів, статистичним обґрунтуванням достовірності та прийнятності отриманих даних. Педагогічний експеримент проводився упродовж 2011-2018 р.р. Він включав констатувальний, формувальний, результативно-рефлексивний етапи. Мета і завдання експериментальної роботи реалізовані через відповідні програмні документи діяльності. На різних етапах дослідження до експериментальної роботи були залучені 4 коледжі та 2 університети України.

Результативність запропонованих підходів до управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу перевірялась на основі комплексної оцінки освітнього середовища закладу освіти за рівнем прояву параметрів (професійна широта, професійна насиченість, соціокультурна інтенсивність, узгодженість, відкритість, мобільність, інформаційність); визначення типу сформованого у процесі експериментальної роботи освітнього середовища закладу освіти (інноваційно-професійного, формально-професійного, прагматично зорієнтованого, формально загальнокультурного); аналізі залученості студентів до соціально-гуманітарної роботи та окремих результатів навчальної діяльності студентів (результати випускних іспитів). Достовірність отриманих результатів перевірялась за допомогою методів математичної статистики та відповідних критеріїв – U-критерій Манна-Уїтні; Вілкоксона; Колмогорова-Смірнова; Фрідмана.

Експертна оцінка освітнього середовища Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка за параметрами здійснювалась на констатувальному етапі у 2012 р. та двічі упродовж експериментального періоду – у 2015 р. та 2018 р.

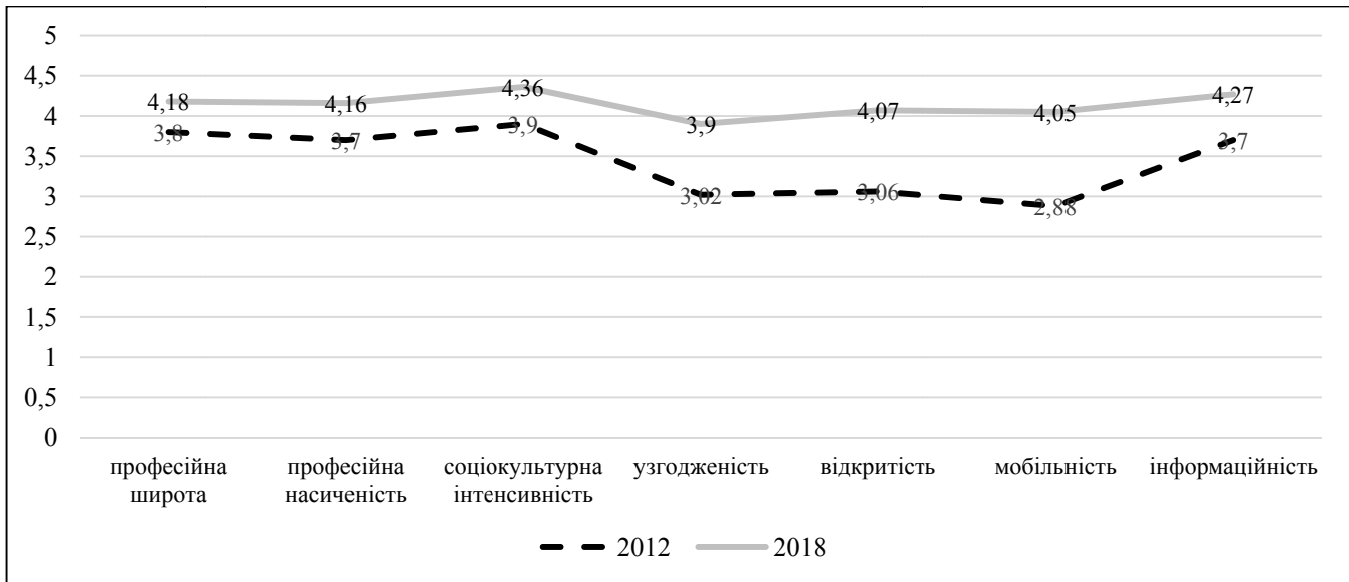

Рис. 2. Оцінка освітнього середовища за параметрами групами експертів – студенти, викладачі, батьки; середні значення; у порівнянні 2012 р. та 2018 р. (на прикладі Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка)

Експертна оцінка на констатувальному етапі 2012 р. визначена як контрольна, відповідно до якої оцінювалась ефективність системи управління. Порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів експерименту зафіксував суттєві зміни в оцінці експертами (студентами, батьками, викладачами) (Рис. 2), що підтверджено статистично. Зокрема, середні оцінки експертів за параметрами зросли наступним чином: професійна широта (+0,39); професійна насиченість (+0,46); соціокультурна інтенсивність (+0,47); узгодженість (+0,91); відкритість (+1,04); мобільність (+1,2); інформаційність (+0,6). Констатовані значущі відмінності в оцінці експертами: викладачі – за усіма показниками на рівні 0,01, крім інформаційності та професійної насиченості; студенти – за всіма показниками, крім професійної широти; батьки – за всіма показниками, крім соціокультурної інтенсивності.

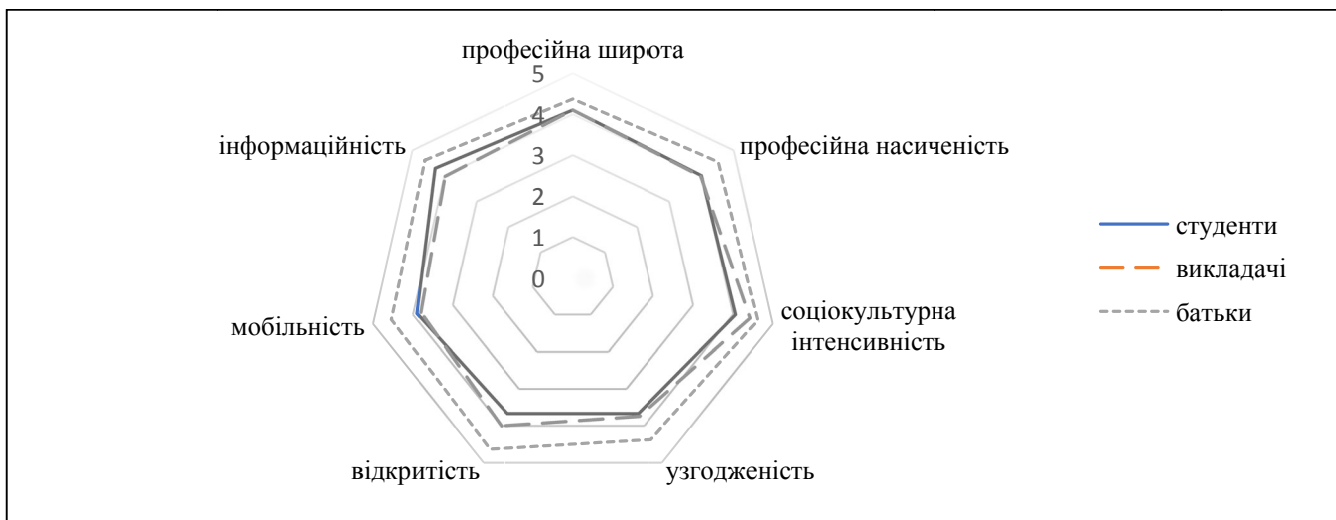

Рис. 3. Графічне зображення результатів оцінки експертами (студенти, викладачі, батьки) освітнього середовища за параметрами, 2018 р. (на прикладі Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка)

За непараметричним критерієм Манна-Уїтні значущі відмінності на рівні $p < 0,01$ отримано за всіма параметрами для усіх груп експертів. Тобто більш високі оцінки експертів у 2018 році суттєво відрізняються від оцінок 2012 року.

За оцінками експертів (середнє значення 4,16) в Університетському коледжі Київського університету імені Бориса Грінченка станом на початок 2018 року за результатами експерименту сформувалося інноваційно-професійне середовище. Однак, достатньо сильно проявляються риси усіх визначених типів освітнього середовища. Щодо оцінок окремих груп експертів (Рис. 3), то найвищі оцінки за усіма параметрами належать експертам-батькам.

В цілому, позитивний вплив запропонованого підходу до управління професійною підготовкою фахівців підтвердили також результати анкетування щодо залученості студентів до соціогуманітарної роботи (соціокультурна інтенсивність), аналіз результатів роботи щодо підвищення якості освітнього середовища за параметрами професійна широта та професійна насиченість.

Результати проведеного дослідження свідчать, що цілісна реалізація системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу позитивно впливає на якість цієї підготовки та діяльність освітньої організації в цілому.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів теоретичних та практичних розвідок дослідження, реалізація його провідної ідеї, засвідчили ефективність розв'язання актуальної наукової проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, що дає підстави сформулювати такі висновки:

1. Теоретичний аналіз наукових джерел уможливив вивчення проблеми управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу як міждисциплінарної, інтегрованої. Виявлений у науковій теорії та практиці ступінь розробленості проблеми дослідження дозволив виокремити основні змістові лінії дослідження, а саме: ґрунтовне вивчення та узагальнення світових тенденцій розвитку освітньої сфери в сегменті післяшкільної освіти, сучасних вимог до організації та результатів освітнього процесу у вищій школі, із врахуванням позитивного досвіду діяльності вітчизняних коледжів, зокрема тих, що входять до складу навчально-методичних, науково-виробничих освітніх (університетських) комплексів та ком'юніті коледжів США (community colleges USA), які демонструють значні успіхи у професійній підготовці фахівців для різних сфер економіки; виявлення освітніх потенцій середовища закладу вищої освіти щодо професійної підготовки фахівців, базуючись на дослідженні феномену освітнього середовища закладу освіти та сутності середовищного підходу в освіті; міждисциплінарний аналіз сутності феномену управління та дослідженні особливостей управління в сфері освіти, виокремлення сучасних підходів і моделей управління закладом вищої освіти як соціальною організацією, підготовкою фахівців як базовим процесом. Відповідно до визначених змістових ліній дослідження, систематизовано його понятійний апарат. Виокремлено такі групи: *поняття загального контексту дослідження професійної підготовки фахівців в університетському коледжі; поняття, які характеризують середовищний підхід в освіті; поняття, які презентують управлінський контекст дослідження.*

Узагальнення наукових підходів до тлумачення змісту зазначених понять уможливило формулювання змісту базових понять дослідження – *університетський коледж, освітнє середовище університетського коледжу, управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу*.

2. На основі результатів аналізу джерельної бази дослідження, практичного досвіду діяльності коледжів в Україні виокремлено особливості професійної підготовки фахівців в коледжах України у контексті цивілізаційних викликів – доцільне поєднання загальноосвітньої та професійної підготовки у єдності фундаментальної наукової, професійної та практичної складових; практична зорієнтованість; рання профілізація; пролоногованість; наступність; доступність; масовість; забезпечення соціалізації та інкультурації особистості. Встановлено, що спрямування модернізації професійної підготовки фахівців у коледжах України визначають цінності постіндустріального суспільства (знання, компетентність, професіоналізм, креативність, критичне мислення, здатність до ефективної взаємодії з іншими, навчання упродовж життя).

3. Структурно-функціональний, історико-компаративний аналіз успішних моделей неперервної професійної освіти, ролі та функцій університетів зумовив висновок, що успішність розвитку коледжів забезпечує їхнє входження до навчально-методичного науково-виробничого освітнього комплексу (університетського комплексу). Визначено, що *університетський коледж* – це інноваційний багатопрофільний заклад вищої освіти, що здійснює професійну підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст, у поєднанні з наданням повної загальної середньої освіти, за спеціальностями, які узгоджуються з освітніми програмами університету. Доведено, що статус коледжу як структурної складової університетського комплексу посилює якість професійної підготовки фахівців, вивисує рівень їхньої готовності до роботи за фахом, мотивації до подальшого навчання упродовж життя, створює можливості для успішної професійно-особистісної реалізації. Зроблено висновок, що системність та цілісність управління університетським комплексом на усіх його рівнях дозволяє приймати виважені та конструктивні управлінські рішення, реалізувати відповідні управлінські стратегії, розробка яких базується на результатах системного моніторингу складових освітнього середовища, що спрямоване на підготовку конкурентоспроможного фахівця в усіх вимірах – професійному, культурному, соціальному, громадянському.

4. Встановлено, що процеси реформування системи неперервної професійної освіти в Україні спонукають до пошуку відповідних успішних зарубіжних аналогів. Компаративний аналіз наукових джерел дозволив акцентувати увагу на системі вищої (післяшкільної) освіти США, в тому числі на комм'юніті (громадських) коледжах як таких, що зорієнтовані на потреби місцевих громад і бізнесу, доступні для ширшого загалу, виконують роль соціального ліфта. З'ясовано, що сучасній системі освіти США притаманна складна структура, децентралізованість, багаторівневність, диверсифікованість фінансування і підзвітності, суттєва відмінність від європейських стандартів. Визначено сутнісні характеристики вищої (післяшкільної) освіти США – автономність, масштабність, багатоманітність, різнорівневність, диверсифікованість, ієрархічність, наступність, гнучкість, варіативність, конкурентність, комерціалізація, прийняття рішень на основі ґрунтовних досліджень та об'єктивної інформації, доступність на засадах демократії, рівності, конкурентності, змагальності, недискримінаційності. Зроблено

висновок, що ком'юніті (громадські) коледжі, які є невід'ємною та важливою складовою вищої (післяшкільної) освіти США, у порівнянні з вітчизняними коледжами, характеризуються більш диверсифікованою, багатоаспектною, багатофункціональною діяльністю. Вони надають освіту за асоційованим ступенем (associate degree) у різних сферах (мистецтв, науки, прикладних наук); залучені до механізмів трансферу з університетами, здійснюють підготовку за робітничими професіями; забезпечують підвищення кваліфікації чи перекваліфікацію; реалізують освітні програми у рамках освіти дорослих, неперервної світи, корпоративного навчання. Доведено, що досвід підготовки фахівців у ком'юніті (громадських) коледжах США може бути використаним для розробки теоретичних і методичних засад управління підготовкою фахівців у вітчизняних коледжах.

5. Визначено, що проблема підвищення якості професійної підготовки в умовах університетського коледжу актуалізує роль освітнього середовища як її чинника. Використовуючи методологію системного та середовищного підходів, встановлено, що освітнє середовище – це багаторівнева система умов / обставин / чинників / можливостей, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкта в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному. Освітньому середовищу притаманні – системність, цілісність, єдність, емерджентність, варіативність, організованість, структурність, пластичність, комунікативність, наповненість подіями, конфігурантність, насиченість, культуровідповідність, векторність, сферність, відкритість, діалогічність / полілогічність, організованість, стійкість, функціональність, адаптивність та самоорганізація, здатність до розвитку та саморозвитку. Зроблено висновок, що освітнє середовище закладу вищої освіти є цілісністю, яка охоплює сукупність умов, впливів, можливостей для професійної підготовки, особистісного розвитку та соціалізації майбутнього фахівця. Доведено, що освітнє середовище закладу вищої освіти має об'єктивні можливості цілеспрямовано впливати на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей і самореалізації у процесі життєдіяльності.

Визначено, що *освітнє середовище університетського коледжу* – це полісуб'єктне, поліпредметне утворення, яке постійно розвивається, цілеспрямовано і стихійно впливає на професійний та особистісний розвиток майбутнього фахівця з вищою освітою відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, досягнення життєвого успіху. Освітнє середовище університетського коледжу як складової неперервної професійної освіти є інтегрованою частиною освітнього середовища університетського комплексу, складається з особистісного, аксіологічно-сміслового, інформаційно-змістового, організаційно-діяльнісного, просторово-предметного компонентів та виконує наступні *функції* – поліструктурну освітню, що включає освітньо-професійну, освітньо-соціалізаційну, освітньо-культурну функції, та особистісно-розвивальну. Проведене дослідження уможливило обґрунтування середовищного підходу як технології опосередкованого управління, що дозволяє забезпечити результативність та якість професійної підготовки фахівців в університетському коледжі.

6. Теоретичний аналіз міждисциплінарних підходів до визначення сутності поняття «управління» уможливив зробити висновок про сутність управління у сфері освіти; виокремити основні концепції та підходи (тренди), що притаманні

сучасному управлінню організаціями, в тому числі освітніми (класичний; підхід на основі людських відносин; системний; ситуаційний; функціональний; проектний; процесний). Виявлено, що проблематика досліджень у сфері управління освітою пов'язана з такими магістральними напрямками: управління освітнім процесом або його складовими; управління освітніми закладами; управління освітніми системами різних рівнів і розмірів. Встановлено, що управління в освіті на засадах середовищного підходу узгоджується з ресурсною концепцією стратегічного управління. Управлінські впливи, у цьому контексті, базуються на комплексному аналізі умов і ресурсів освітньої організації та їхній ідентифікації за різними ознаками, серед яких – доступність щодо використання суб'єктами освітнього процесу, отримання максимальної вигоди від їх залучення для сприяння особистісного та професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу. Акцентовано, що під час розроблення системи управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу важливо враховувати самоідентифікацію освітнього закладу; мету, цілі та стратегію діяльності і розвитку; розробку діагностичного інструментарію. На основі узагальнення результатів наукового пошуку визначено та обґрунтовано теоретичні та методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі коледжу як сукупність принципів, підходів, концепцій, методів, діагностичних вимірювань, головними серед яких є теорія середовищного підходу, ресурсна концепція управління організаціями.

Визначено, що *управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу* – це багатофункціональний, інтегрований тип діяльності, спрямований на модифікацію компонентів освітнього середовища закладу вищої освіти задля досягнення поставлених освітніх цілей щодо професійної підготовки фахівців. Управлінські впливи у цьому контексті базуються на логіці середовищного підходу; комплексному аналізі умов, ресурсів, можливостей освітнього закладу щодо здійснення освітньої діяльності, отримання максимальної ефективності від їхнього залучення для особистісного та професійного розвитку суб'єктів освіти; із урахуванням місця і ролі університетського коледжу в навчально-методичному науково-виробничому освітньому (університетському) комплексі.

Змодельовано систему управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу в єдності структурних компонентів (мета, концептуальна основа, об'єкт, предмет, очікуваний результат управління), функціональних зв'язків (управлінські дії, що узгоджені з основними функціями управління – інформаційно-аналітичною, цілепокладання та планування, організації та стимулювання, контролю і прийняття рішень) та системоутворювального компоненту – освітнього середовища.

7. Визначено методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу, які передбачають розробку управлінських впливів на основі комплексного аналізу умов і ресурсів освітнього середовища за якісно-змістовими (зорієнтованість на: професію, соціалізацію, інкультурацію, загальний розвиток особистості), кількісними (професійна широта, професійна насиченість, соціокультурна інтенсивність, узгодженість, відкритість, мобільність, інформаційність) параметрами; індикаторами прямого вимірювання із залученням професійно-громадських експертів (студентів, батьків, викладачів). Розроблено типологію освітнього середовища університетського коледжу

(інноваційно-професійне, формально-професійне, прагматично зорієнтоване, загальнокультурне) із врахуванням функцій та якісно-змістових параметрів освітнього середовища університетського коледжу.

8. Запропонований діагностичний інструментарій для оцінки результативності розробленої системи управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу (анкета першокурсника; анкета випускника; анкета для визначення функцій освіти як соціального інституту, вищої освіти, освітнього середовища закладу вищої освіти; анкета студентів за результатами проходження практики; анкета студентів щодо визначення їхньої залученості до соціально-гуманітарної роботи; система параметрів для оцінки освітнього середовища університетського коледжу; система індикаторів прямого вимірювання для діагностики стану компонентів освітнього середовища університетського коледжу; перелік показників для оцінки якості особистісного компоненту освітнього середовища університетського коледжу (окремо для сегментів – студенти; викладачі); перелік критеріїв для оцінки якості діяльності викладачів; матриця звіту за результатами моніторингу стану освітнього середовища університетського коледжу) апробовано під час експерименту.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що реалізація середовищного підходу в управлінській практиці вищої школи знаходиться на початковому етапі, а отже є широким полем для наукового пошуку та конструктивної дискусії. Серед інших аспектів дослідження потребує подальшої розробки теорія і методика моніторингу стану освітнього середовища закладу вищої освіти; теоретичне обґрунтування змісту професійної освіти у коледжах із врахуванням нової ролі у системі неперервної професійної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, навчально-методичні посібники

1. Братко М. В. *Управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу: теорія і практика: монографія*. Кам'янець-Подільський: «Аксиома», 2017. 424 с.
2. Братко М. В. *Концептуальні засади середовищного підходу у вищій освіті. Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри: монографія*. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. С. 243–261.
3. *Моніторинг професійної діяльності вчителя: теорія і практика: метод. посіб.* Авторський колектив (В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, М. В. Сорока, Л. Т. Коваленко, Т. Г. Веретенко, А. Л. Стеблецький, О. Б. Жильцов) К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2009. Бібліогр.: с. 41–43. Авторський внесок (пункти 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1).
4. *Компетенції викладача вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика (за результатами дослідження в Київському університеті імені Бориса Грінченка) / Л. Хоружа, М. Братко, Н. Котенко, О. Мельніченко, В. Прошкін*. Київ: Вид-во КУБГ, 2018. 92 с.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

5. Сорока М. В. Організація системи самостійної роботи студентів в процесі вивчення курсу «Сучасні педагогічні технології». *Педагогічна освіта: теорія*

і практика. Психологія. Педагогіка: Збірник наукових праць. К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2006. № 6. С. 170–173.

6. Сорока М. В. Курс «Сучасні педагогічні технології» як складова підготовки вчителя до фахової діяльності. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*: Науково-теоретичний збірник. Переяслав-Хмельницький, 2007. С. 364–367.

7. Сорока М. В. Полікультурна освіта: реалії сьогодення. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*: Збірник наукових праць. К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. № 9. С. 59–62.

8. Сорока М. В. Використання інноваційних форм організації самостійної роботи у процесі фахової підготовки майбутнього фахівця. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*: Збірник наукових праць. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. № 16. С. 47–51.

9. Сорока М. В. Дискусія та дебати як інтерактивні технології навчання. *Географія та основи економіки в школі*. 2010. № 3. С. 5–13.

10. Сорока М. В. Освітнє середовище університетського коледжу як об'єкт управління. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Науково-методичний журнал. 2012. Випуск 1–2. С. 55–61.

11. Братко (Сорока) М. В. Університетський коледж: пошук ідентичності. *Педагогічний альманах*. 2012. Вип. 16. С. 189–197.

12. Братко (Сорока) М. В. Сутнісний зміст поняття «освітнє середовище ВНЗ». *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр./ Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. № 18: Психологія. Педагогіка. С. 50–55.

13. Братко М. В. Управління освітнім середовищем вищого навчального закладу: сутність поняття. *Освітологія: науково-методичний щорічник, польсько-українське/ українсько-польське видання*. К.: ВП «Едельвейс». 2014. Випуск II. С. 81–88.

14. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. № 22: Психологія. Педагогіка. С. 100–105.

15. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки*. Випуск 135. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. С. 67–72.

16. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ: Видавництво ВП «Едельвейс», 2015. Випуск 1–2. 158 с. С. 11–17.

17. Братко М. В. Теорія управління освітою в Україні в пострадянський період (1991-початок ХХІ ст.): вектори розвитку. *Вісник післядипломної освіти*: зб. наук. пр. К., 2005. Вип. 15(28)/ голов. ред. В. В. Олійник. К.: АТОПОЛ ГРУП, 2015. С. 17–31.

18. Bratko M. Environmental approach in higher education: methodological aspects (Середовищний підхід у вищій освіті: методологічний підхід). *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Науково-методичний журнал. 2015. Випуск 4 (45). С. 13–18.

19. Братко М. В. Становлення теорії управління освітою в США: сутнісні риси, персоналії, ідеї. *Освітологія: науково-методичний щорічник, польсько-*

українське / українсько-польське видання. К.: ВП «Едельвейс». 2015. Випуск IV. С. 74–79. (doi: 10.28925/2226-3012.2015.4.7176)

20. Братко М. В. Підготовка фахівців у коледжах: сучасні виміри та перспективи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. № 25: Психологія. Педагогіка. 144 с. С. 57–64.

21. Братко М. В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. № 7 (3). С. 9–16. (doi: 10.15587/.2016.74526)

22. Братко М. Управління підготовкою майбутніх учителів початкової школи та вихователів дошкільних закладів в освітньому середовищі Університетського коледжу. *ВІСНИК Львівського університету. Серія педагогічна*. Випуск 31. 2016. С. 56–65.

23. Братко М. В. Система освіти США: структура, традиції управління, особливості вищої освіти [Електронний ресурс]. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 2. С. 252–268. Режим доступу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/478>

24. Братко М. В. Історія становлення та сучасна соціальна роль комм'юніті (громадських коледжів) США [Електронний ресурс]. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1–2 (20–21). С. 200–268. Режим доступу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/issue/view/21>

25. Братко М. В. Управління освітою в США (перша половина ХХ століття): персоналії та ідеї. *Проблеми сучасного педагогічного образования. Сер.: Педагогіка и психология*. Сб. статей: Ялта: РІО ГПА, 2015. Вып. 48. Ч. 2. С. 39–47.

26. Bratko M. V. Methodology of the environmental approach in higher education. *International Journal of Social and Educational Innovation (IJSEIro) Volume 2 / Issue 4/ 2015 Print version ISSN:2392 – 6252 ISSN – L:2392–6252. Online version ISSN:2393–0373 p. 69–78. <http://www.ijsei.wgz.ro/meniu/all-issues>*

27. Братко М. В. Сущностные характеристики образовательной среды университетского колледжа. *Символ науки. Международный научный журнал*. Уфа, МЦИИ «Омега сайнс», 2016. № 2. ч.1. С. 71–77.

28. Братко М. Особливості підготовки майбутніх фахівців у коледжах США (Features of the training of future professionals in USA colleges) / *Science of the Europe*, 2017, № 18 (18), Volume 3. p. 11–16.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

29. Сорока М. В. Використання методів активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення курсу «Сучасні педагогічні технології». *Професійна підготовка вчителів в умовах кредитно-модульної системи*: Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. К.: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2007. С. 59–63.

30. Сорока М. В. Моніторинг як складник управління діяльністю студентського наукового товариства. *Моніторинг якості освіти: теорія і практика*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2009. С. 143–146.

31. Сорока М. В. Студентське наукове товариство – чинник професійної адаптації майбутнього вчителя. *Професійна адаптація молодого вчителя в умовах змін ціннісної парадигми суспільства*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. С. 83–87.

32. Сорока М. В. Феномен багатoproфiльного Університетського коледжу. *Освітологія-науковий напрям інтегрованого пізнання освіти*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 15 груд. 2010 р. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. С. 96–100.

33. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій розвитку. *Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства*: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., 13 груд. 2012 р. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 100–104.

34. Братко М. В. Университетский колледж как составляющая учебно-методического научно-производственного образовательного комплекса (университетского комплекса). *Новое слово в науке и практике: гипотезы и апробации результатов исследований в экономике, управлении проектами, педагогике, праве, истории, культурологии, языкознании, природопользовании, растениеводстве, биологии, зоологии, химии, политологии, психологии, медицине, филологии, философии, социологии, математике, технике, физике, информатики, градостроительстве*, 28–29 ноября 2014 года, г. Санкт-Петербург. СПб.: Изд-во «КультИнформПрес», 2014. С. 39–40.

35. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу як детермінанта якості освіти. *Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах*: збірник тез Всеукраїнської Інтернет-конференції / НАПН України; Унт. менедж. освіти. К., 2015. С. 16.

36. Братко М. В. Середовищний підхід до управління професійною підготовкою фахівців в умовах коледжу. *Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України*: зб. матеріалів Всеукраїнської наук. практ. конф., Київ, 28 жовтня 2016 р./ за заг. ред. В. В. Олійника. К.: УМО НАПН України, 2016. С. 63–66.

37. Братко М. В. Підготовка конкурентоспроможного вчителя початкової школи в умовах освітнього середовища Університетського коледжу. *Наступність дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності*: Матеріали теоретико-практичного семінару, 20 січня 2017 р. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. С. 28–31.

38. Братко М. В. Сучасний контекст управління підготовкою фахівців у професійних та вищих навчальних закладах. *Методичний вісник. Криворізький гірничо-технологічний ліцей*. Спецвипуск. Кривий Ріг. 2017. С. 35–38.

39. Братко М. В. Сучасний контекст управління підготовкою фахівців у професійних та вищих навчальних закладах. *Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці*: зб. матеріалів наук.-практ. конф., Кривий Ріг, 6 квітня 2017 р. Кривий Ріг: КПГТЛ, 2017. С. 108–112.

40. Братко М. В. Конкурентоспроможність випускника як показник якості освітнього середовища вищого навчального закладу. *Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи*: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті професора Петра Столярчука, 11–12 травня 2017 року. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 40–41.

41. Братко М. В. Мовні стратегії в освітньому середовищі вищого навчального закладу. *Формування мовної особистості інформаційної доби*: тези науково-практичної інтернет-конференції, 30 травня 2017 року. Режим доступу: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/fmoid/paper/view/170>

42. Братко М. В. Реалізація ідей педагогіки добра І. Зязюна в освітньому середовищі Університетського коледжу. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього: Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції.* (м. Київ, 30-31 березня 2017 р.). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 121–123. Режим доступу: <http://www.pedtvor.npu.edu.ua/index.php>

43. Братко М. В. Система управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі вищого навчального закладу (на прикладі Університетського коледжу). *Перспективні шляхи розвитку наукової думки (частина I):* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 27–28 січня 2018 року. Київ.: МЦНД, 2018. С. 35–37.

44. Братко М. Англомовний науковий дискурс проблематики освітнього середовища закладу вищої освіти. *Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного вищого навчального закладу:* матеріали Всеукраїнської (заочної) науково-практичної конференції, 16 березня 2018 року: Збірник тез. Київ, 2018. С. 8–11.

45. Братко М. В. Сучасні моделі управління підготовкою фахівців у закладах професійної освіти. *Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності:* зб. матеріалів наук.- практ. конф., Кривий Ріг, 25 квітня 2018 р. Кривий Ріг: КПГТЛ, 2018. Том. 1. С. 35–39.

АНОТАЦІЇ

Братко М.В. Теоретичні і методичні засади управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретичних і методичних засад управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі коледжу. Проаналізовано стан розробленості проблеми в педагогічній теорії і практиці. Виокремлено особливості професійної підготовки фахівців в коледжах України. Простежено генезу становлення підготовки фахівців у ком'юніті (громадських) коледжах США, визначено її особливості, які доцільно імплементувати у вітчизняну освітню практику. Визначено сучасні тренди управління в освіті. Сформульовано зміст базових понять дослідження – «університетський коледж», «освітнє середовище університетського коледжу», «управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу»; визначено компонентну структуру та функції освітнього середовища університетського коледжу; розроблено його типологію. Змодельовано систему управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу в єдності структурних компонентів, функціональних зв'язків та системоутворювального компоненту – освітнього середовища та перевірено її ефективність на практиці. Розроблено діагностичний інструментарій моніторингу стану освітнього середовища університетського коледжу.

Ключові слова: вища освіта, коледж, університетський коледж, професійна підготовка, управління, управління професійною підготовкою в освітньому середовищі університетського коледжу.

Братко М.В. Теоретические и методические основы управления профессиональной подготовкой специалистов в образовательной среде университетского колледжа. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальностям 13.00.04 – теория и методика профессионального образования; 13.00.06 – теория и методика управления образованием. Государственное высшее учебное заведение «Университет менеджмента образования» НАПН Украины, Киев, 2018.

Диссертация посвящена обґрунтуванню теоретических и методических основ управления профессиональной подготовкой специалистов в образовательной среде колледжа. Проанализировано состояние разработанности проблемы в педагогической теории и практике. Выделены особенности профессиональной подготовки специалистов в колледжах Украины. Прослежена генеза становления подготовки специалистов в комьюни (общественных) колледжах США, определены ее особенности, которые целесообразно имплементировать в отечественную образовательную практику. Определены современные тренды управления в образовании. Сформулировано содержание базовых понятий исследования – «университетский колледж», «образовательная среда университетского колледжа», «управление профессиональной подготовкой в образовательной среде университетского колледжа»; определено компонентную структуру и функции образовательной среды университетского колледжа разработаны его типологию. Смоделирована система управления профессиональной подготовкой в образовательной среде университетского колледжа в единстве структурных компонентов, функциональных связей и системообразующего компонента – образовательной среды и проверено ее эффективность на практике. Разработан диагностический инструментальный мониторинга состояния образовательной среды университетского колледжа.

Ключевые слова: высшее образование, колледж, университетский колледж, профессиональная подготовка, управление, управления профессиональной подготовкой в образовательной среде университетского колледжа.

Bratko M.V. The theoretical and methodical foundations of management of professional specialists training in the educational environment of the university college. As a manuscript.

Thesis for the academic degree of the doctor of pedagogical sciences in the specialties 13.00.04 – theory and methodology of professional education; 13.00.06 – theory and methodology of education management. State Higher Educational Establishment «University of Education Management» of NAES of Ukraine, Kyiv, 2018.

The thesis is devoted to the substantiation of the theoretical and methodological foundations of management of professional specialists training in the educational environment of the college. The theoretical and methodological bases of management of professional specialists training in the college educational environment as a set of principles, approaches, concepts, methods, diagnostic measurements have been determined and substantiated. The system of management of vocational training

in the educational environment of the university college has been modeled in the unity of the structural components (purpose, conceptual basis, object, subject, expected result, integral criterion of management), functional connections and the system-forming component - the educational environment. The diagnostic tools for monitoring the state of the educational environment of the university college have been developed as a result of managerial impacts on professional training of specialists. The content of the basic concepts of the research – «university college», «educational environment of the university college», «management of vocational training in the educational environment of the university college» has been formulated. The component structure (personal, axiological-semantic, information-content, organizational-active, spatial and substantive components) and functions (polystructural educational in the unity of educational-professional, educational-socializing, educational-cultural functions and personalized-developing function) of the educational environment of the university college have been determined; its typology (innovative-professional, formal-professional, pragmatically-oriented, formal general cultural educational environment) has been developed. The genesis of the development of specialists training in the United States community colleges has been traced, its features, which are expedient to implement in the domestic educational practice (focusing on the needs of local communities, cooperation with stakeholders, accessibility to the public, flexibility and mobility of training programs, involvement in transfer programs). Have been determined, the conceptual bases of the environmental approach in higher education have been specified; the content of the notion «educational environment of higher educational institutions». the functions of education as a social institution; higher education as a component of the system of continuous vocational education; essential features of vocational training in colleges; the purpose of the university college, the features of the US system of higher education; the further development of the theoretical foundations of the environmental approach in education, which qualitatively changes professional specialists training in the knowledge society; the conceptual ideas regarding functioning of models of continuous vocational education in colleges (including within the university (training-methodological research-production educational) complex); the research of modern management trends in education; diagnostic methods for assessing the state of the educational environment of higher educational institutions as a result of managerial influences.

Key words: higher education, college, university college, professional specialists training, management, management of professional specialists training in the educational environment of the university college.

Підписано до друку 13.12.2018 р. Формат видання 60x84/16.
Ум. др. арк. 2,32. Тираж 100 пр.
Київський університет імені Бориса Грінченка.
04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.
Свідоцтво про внесення до Державного Реєстру
ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

